

ΕΚΠ

1373

1 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΑΓΡΗ

Γυμνασιάρχου

2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συνταχθεῖσα βιογραφικῶς κατὰ τὸ τελευταῖον ἐκδοθὲν
ἐπίσημον πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλη-
σιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

1373

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1895

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Επιμέλεια του κ. Γεωργίου Παπαδόπουλου, Καθηγητή της Ιστορίας του Κρατους και της Αρχαιολογίας, Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΟΝΙΣΤΑΝΙΝΙΔΟΥ

1937

7571
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΑΓΡΗ

Γυμνασιάρχου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συνταχθεῖσα βιογραφικῶς κατὰ τὸ τελευταῖον ἐκδοθὲν
ἐπίσημον πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλη-
σιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

2231
Κ.Ν.Π. 45

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1895

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΑΓΡΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΥΣΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1892

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν μου καὶ τὴν σφραγίδα μου.

Georgios Tsagris

ΣΙΑΝΗΘΑ ΜΕ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΥΣΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

1892

Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

(274—337μ. Χ.).

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἦτο υἱὸς Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς Ἀγίας Ἐλένης. Ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ διορίσθη **χι λ ι α ρ χ ο ς**, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ **Α ὕ γ ο υ σ τ ο ς** (306 μ. Χ.). Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπολέμησε κατὰ πρῶτον καὶ ἐνίκησεν πρὸ τῆς Ῥώμης τὸν αὐτοκράτορα Μαξέντιον (312 μ. Χ.). Πρὸ τῆς μάχης φθάσας παρὰ τὰς Ἄλπεις εὐρέθη εἰς δεινὴν ἀμυχανίαν, διότι ὁ Μαξέντιος εἶχε περισσότερον στρατόν. Ὅθεν ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν, τὸν ὁποῖον ἐσέβετο καὶ ὁ πατήρ του. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν δὲ εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν **σ τ α υ ρ ὸ ν** ἐκ φωτὸς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν **α τ ο ὕ τ φ ν ι κ α**. Τὴν δὲ νύκτα ἐνεφανίσθη ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ὕπνον του μὲ τὸ φανέν σημεῖον καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ ἀντίτυπον αὐτοῦ. Ὅθεν ὁ Κωνσταντῖνος κατεσκεύασε τὴν πρώτην χριστιανικὴν σημαίαν, τὴν ὁποίαν ἐπωνόμασε **λ ά β α ρ ο ν**.

Κατόπιν ἐνίκησε καὶ τὸν αὐτοκράτορα Λικίνιον καὶ ἔγεινε μόνος αὐτὸς αὐτοκράτωρ τοῦ ἔθλου Ῥωμαϊκοῦ κράτους (323 μ. Χ.). Ἐκτοτε ὁ Κωνσταντῖνος ἔγεινεν ἐνθερμος προστάτης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν κατεδίωκον οἱ πρῶτοι αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης. Συνεκάλεσε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐν Νικαίᾳ τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν Σύνοδον, εἰς τὴν ὁποίαν

προσῆλθον 318 ἐπίσκοποι καὶ ἦτις συνέθεσε τὸ σὺμβολοὺν τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ὀγδόου ἄρθρου, ἦτοι τὸ «Πιστεύω» καὶ τὸ ὁποῖον συνεπληρώθη μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἄρθρου ἐν τῇ Δευτέρᾳ. Ὁ Κωνσταντῖνος μετέφερε καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς Ῥώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, ὠχύρωσε δὲ αὐτὴν μεῖς ἰσχυρὰ τεῖχη καὶ ἐκκλώπισε μεῖς λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ καλλιτεχνήματα, τὰ ὁποῖα μετεκόμισεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ νέα πρωτεύουσα ἐπωνομάσθη Νέα Ῥώμη καὶ κατόπιν Κωνσταντινοῦπολις ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κωνσταντῖνου.

Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἠσθένησε βαρέως. Προσεκάλεσε λοιπὸν τὸν ἐπίσκοπον τῆς Νικομηδείας Εὐσέβιον καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ἅγιον βάπτισμα. Διότι ἂν καὶ ἦτο χριστιανός, δὲν εἶχεν ἀκόμη βαπτισθῆ. Ἀπέθανε δὲ τὴν 21 Μαΐου καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς του Ἑλένης, καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία κατέταξεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἁγίων, ἡ δὲ ἱστορία ἐπωνόμασεν αὐτὸν Μέγαν.

2. ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ

(483—565 μ. Χ.).

Ὁ Ἰουστινιανὸς διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἄτεκνον ἀποθανόντα θεῖόν του Ἰουστίνον (527 μ. Χ.). Παρὰ τοῦ θεοῦ του ἔλαβεν ἀρίστην ἀνατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν, ἦτο δὲ λίαν ἐργατικὸς καὶ φιλότιμος. Συνέταξε δὲ νόμους ἀρίστους, ἀνήγειρε λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ διὰ τῶν πολλῶν στρατηγῶν του, ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ μέγας Βε-

λισσάριος, ἔπραξε μεγάλα κατορθώματα. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ Βελισσάριος κατέβαλε φοβερὰν τινα στάσιν τοῦ λαοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰουστινιανὸς διεκινδύνευσε νὰ χάσῃ καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θρόνον. Ἡ στάσις αὕτη ἐπεκλήθη *στασις τοῦ νίκα*, διότι οἱ στασισταὶ εἶχον ὡς σύνθημα τὴν λέξιν *νίκα*. Οὗτοι θέλοντες νὰ ἀναβιδάσωσιν εἰς τὸν θρόνον ἄλλον αὐτοκράτορα ἐκίνησαν εἰς στάσιν τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης καὶ θέσαντες πῦρ εἰς τὴν πόλιν ἔκαυσαν μέγα μέρος αὐτῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ διασωθῇ διὰ τῆς φυγῆς, ἀλλ' ἀντέστη ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, ὁ δὲ Βελισσάριος ἐφορμήσας μετὰ τρισχιλίων ἰππέων κατὰ τῶν στασιαστῶν ἐρόνευσε ἐξ αὐτῶν περὶ τὰς 30 χιλιάδας καὶ κατέβαλε τὴν στάσιν, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας.

Κατόπιν ὁ Βελισσάριος κατέβαλε τοὺς Βανδήλους τῆς Ἀφρικῆς, ἀνέκτησε τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τοὺς Ὀστρογότθους καὶ μετὰ εἰκοσαετῆ πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ συνομολογήσωσι πεντηκονταετείς συνθήκας (562 μ. Χ.).

Ὁ Ἰουστινιανὸς, ὅπως προφυλάξῃ τὸ κράτος ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων, ἀνήγειρε πολλὰ πολλαχοῦ τῆς χώρας ὀχυρώματα καὶ φρούρια. Ἀνέκτισε δὲ καὶ πολλὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ σεισμῶν. Προσέτι δὲ ἀνήγειρε καὶ τὸν περικαλλέστατον ναὸν τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐργάζοντο καθ' ἑκάστην ἐπὶ ἐξ ἔτη δεκακισχίλιοι ἐργάται καὶ ἔδαπανήθησαν πλέον τῶν 360 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατώρθωσε πρῶτος νὰ μεταφέρῃ ἐξ Ἰνδιῶν εἰς Εὐρώπην καὶ σπόρον μεταξοσκωλήκων, καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν καλλιέργειαν τῆς μεταξῆς, ἡ ὁποία ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν Εὐρώπην. Μετέφερον δὲ τὸν σπόρον αὐτὸν δύο μοναχοὶ θέσαντες αὐτὸν ἐντὸς καλαμίνων ῥάβδων.

3. ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ

(594—641 μ. Χ.).

Ὁ Ἡράκλειος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξάρχου τῆς Ἀφρικῆς Ἡρακλείου γεννηθεὶς τῷ 574 μ. Χ. Ὁ Ἡράκλειος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἐν ἔτει 610, εὗρε δὲ τὸ κράτος στρατιωτικῶς καὶ οικονομικῶς εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Οἱ Πέρσαι ἀφ' οὗ καθυπέταξαν τὴν Ἀσίαν ἐπολιόρησαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν (614). Ὁ Ἡράκλειος εὗρέθη τότε εἰς λίαν στενόχωρον θέσιν καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὴν πρωτεύουσαν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Ἄλλ' ὁ τότε πατριάρχης Σέργιος ὤρκισε τὸν βασιλεῖα νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ πιστῶς μὲ τὸν λαόν του, τὸν ὁποῖον τῷ ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός. Ὅθεν ὁ Ἡράκλειος ἀνορθώσας τὰ οικονομικά καὶ διοργανώσας τὸν στρατὸν ἐτράπη κατὰ τῶν Περσῶν, ἀφ' οὗ εἰρήνευσε πρὸς τοὺς Ἀβάρους καὶ Σλαύους. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ τραπῇ κατὰ τῶν Περσῶν τῶν πολιορκούντων τὴν Κωνσταντινούπολιν, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Περσικοῦ κρατοῦς καὶ οὕτως ἐξηνάγκασε τοὺς Πέρσας νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ ἐπταετεῖς δὲ ἐνόδους ἀγῶνας ἐξηνάγκασε τὸν υἱὸν τοῦ Χοσρῶου Σιρόην νὰ συνομολογήσῃ συνθήκας. Κατὰ τὰς συνθήκας αὐτὰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἀνέκτησε τὰ παλαιὰ αὐτοῦ ὄρια, τὰ ὁποῖα καθώριζεν ὁ Ἀράξης πρὸς βορρᾶν καὶ ὁ Εὐφράτης πρὸς μεσημβρίαν. Μεταξὺ δὲ τῶν πολυτίμων τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ Ἡράκλειος ἦτο καὶ ὁ τίμιος καὶ ζωποιοὺς σταυρὸς, τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι εἶχον ἀφαρπάσει ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρῶς ἔκαμει συνθήκας μὲ τὸν Χαχάνον (ἡγεμόνα) τῶν Ἀβάρων νὰ καταλάβωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διανείμωσι τὸ Βυζαντινὸν

κράτος. Ὅθεν ἀπὸ κοινοῦ ἐπολιορκήσαν τὴν Κωνσταντινούπο-
λιν. Ἄλλ' οἱ πολιορκούμενοι ἀπέκρουσαν τὰς ἐφόδους καὶ ἐξη-
νάγκασαν αὐτοὺς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν (626 μ. Χ.). Εἰς
ἀνάμνησιν τῆς ματαιωθείσης ταύτης πολιορκίας καθιερώθη νὰ
τελεῖται κατ' ἔτος ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκαθίστου
ὕμνου πρὸς τὴν ὑπέρμαχον Θεοτόκον.

Ὁ Ἡράκλειος ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτέλεσε θρίαμ-
βον καὶ κατόπιν μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνύψωσε τὸν σταυ-
ρὸν εἰς τὴν προτέραν του θέσιν (14 Σεπτεμβρίου 629). Ἐκτοτε
κατὰ πᾶσαν 14 Σεπτεμβρίου τελεῖται κατ' ἔτος ἡ εορτὴ τῆς
ἀνυψώσεως τοῦ σταυροῦ. Ὁ Ἡράκλειος ἐτελεύ-
τησε τῷ 641 μ. Χ.

4. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΣ

(956-1025 μ. Χ.).

Βασίλειος ὁ ἐπικληθεὶς Βουλγαροκτόνος ἦτο υ-
ιοῦ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ καὶ τῆς Θεοφανοῦς γεννηθεὶς ἐν Κα-
σταντινουπόλει τῷ 956 μ. Χ. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον κα-
τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλικίας (976). Εἰς τῶν στρατηγῶν αὐ-
καλούμενος Βάρδας Σκληρὸς, στασιάσας ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀν-
γορεύθη βασιλεὺς καὶ κατέλαβε πᾶσαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν
ἀλλ' ἐπὶ τέλος κατεβλήθη ἡ στάσις. Ἐνεκα ὅμως τῆς στι-
σεως αὐτῆς ἐπανεστάτησαν καὶ οἱ Βούλγαροι καὶ ὑπὸ τὸν ἡγ-
μόνα αὐτῶν Σαμουὴλ ἐλεηλάτησαν τὴν Μακεδονίαν, τὴν
Ἠπειρὸν καὶ τὴν Θεσσαλίαν (980). Ἄλλ' ὁ Βασίλειος το-
εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὁ Σαμουὴλ ἠναγκάσθη
ὑποχωρῆσαι. Μετ' ὀλίγα δ' ἔτη ὁ Σαμουὴλ εἰσέβαλε δευτε-

φοραν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Κατ' αὐτοῦ ὁ Βασίλειος ἀπέστειλε τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν, ὅστις ἐπιπεσὼν ἐν καιρῷ νυκτὸς παρὰ τὸν Σπερχειὸν ποταμὸν κατέστρεψεν ὅλον σχεδὸν τὸν Βουλγαρικὸν στρατὸν. Μόλις δὲ ὁ Σαμουήλ μετὰ τοῦ υἱοῦ του διέφυγε τὴν ἐπομένην νύκτα διαμείνας κεκρυμμένος μεταξὺ τῶν πτωμάτων (995 μ. Χ.). Κατόπιν ὁ Βασίλειος ἀνακτῆσας τὸ Δυρράχιον ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου, ὅστις διήρκεσεν ἐπὶ 20 σχεδὸν ἔτη (999-1018). Ἀφοῦ δὲ ὁ Βασίλειος κατέλαβε πολλὰ φρούρια, κατέτρόπωσεν ἐπὶ τέλους εἰς μάχην φονικωτάτην καὶ τὸν Σαμουήλ, ὅστις πληγωθεὶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέθανεν (1014). Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῶν δύο κατόπιν βασιλέων Ῥωμανοῦ (ἢ Γαβριήλ) υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ, καὶ τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Ἰωάννου. Οὗτος συγκεντρώσας πολυάριθμον στρατὸν ἀπεπειράθη νὰ καταλάβῃ τὸ Δυρράχιον, ἀλλ' ἐνίκηθη πρὸ τῶν τειχῶν αὐτοῦ καὶ ἐφρονεύθη (1018). Μετὰ ταῦτα οἱ Βούλγαροι κατέθεσαν τὰ ὄπλα καὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τὸν Βασίλειον, ἡ δὲ Βουλγαρία ἐγένετο ἐπαρχία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους (1019).

Ὁ Βασίλειος ἐπιστρέφων εἰς Κωνσταντινούπολιν διῆλθε διὰ Ἀθηνῶν. Ἀνελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀφιέρωσε πομα ἀναθήματα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος, ὃ ἔειχε μετασκευασθῆ εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον καὶ ἐν τῷ τῷ τοῦ λαοῦ ἐπωνομάσθη Β ο υ λ γ α ρ ο κ τ ό ν ο ς. Ἐτετίθησε δὲ ὁ Βασίλειος τῷ 1025 ἄγων τὸ 70 ἔτος τῆς ἰκίας.

5. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

(1405-1453).

Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ὑπὸ τῶν Τούρκων (29 Μαΐου 1453).

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ἐγεννήθη τῇ 7 Φεβρουαρίου 1405. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1449.

Προαισθανόμενος τὸν ἀπὸ τῶν Τούρκων τελευταῖον κίνδυνον ἐφρόντισε νὰ προπαρασκευασθῇ ὅπως ἀποκρούσῃ αὐτόν. Οἱ Τούρκοι, φυλὴ βάρβαρος, προῆλθον ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ βαθμηδὸν ἐσύστησαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κράτος μέγα καὶ ἰσχυρόν. Ὁ πρῶτος αὐτῶν σουλτᾶνος Ὀσμάν, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ Τούρκοι ἐπωνομάσθησαν Ὀ θ ω μ α ν ο ἰ, κατέλαβε τὴν Προύσαν τῆς Βιθυνίας καὶ κατέστησεν αὐτὴν τοῦ κράτους τοῦ πρωτεύουσαν (1326). Ὁ δὲ Μουράτ κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν (1361). Ἐν ἔτει 1451 ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους Μ ω ἄ μ ε θ ὁ Β', ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ μεγαλεπήβολος. Οὗτος ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ μὲ πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον ἐπολιόρκησεν αὐτὴν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (1453). Ἐναντίον τῆς φοβερᾶς ταύτης δυνάμεως ὁ Κωνσταντῖνος ἀντέταξε μόλις ἐπτακισχιλίους ἄνδρας καὶ 26 πλοῖα. Καὶ μὲ τὴν μικρὰν ταύτην δύναμιν ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ ἀντιταχθῇ καὶ νὰ ἀποθάνῃ θάνατον ἡρωϊκὸν ὡς Ἑλληνας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος. Ἐπὶ ἐπτὰ ἐβδομάδας ἀπέκρουσε γενναίως πάσας τὰς ἐφόδους τῶν πολεμίων, καὶ ἀπέριψε μετ' ἀγανακτήσεως πάσας τὰς προτάσεις τοῦ

Μωαμεθ πρὸς συμβιβασμόν. Τέλος τὴν νύκτα τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Μαΐου ἀπεφασίσθη ἡ γενικὴ ἔφοδος. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀφοῦ ἐπεθεώρησε τὰ τείχη καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀγωνισθῶσιν ὡς ἄνδρες γενναῖοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριῶς, μετέβη κατόπιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἐκεῖ ἐζήτησε συγχώρησιν ἀπὸ τὸν λαόν, ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἀφοῦ δ' ἠσπάσθη καὶ ἀπεχαιρέτισε τὴν σύζυγόν του, τὰ τέκνα του καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς καὶ οἰκείους, διηυθύνθη εἰς τὰ τείχη πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο ὁ μεγαλειότερος κίνδυνος. Μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἤρχισεν ἡ πρώτη ἔφοδος, ἀλλ' ἀπεκρούσθη, ὡς καὶ ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησεν αὐτὸς ὁ Μωαμεθ μὲ τὸς τρομεροὺς Γενιτσαροὺς του. Εἶχεν ἐξημερώσει καὶ ὁ Κωνσταντῖνος συνέχαιρε τοὺς συναγωνιστὰς του διὰ τὴν νίκην. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατὰ σύμπτωσιν οἱ Τούρκοι ἀνεκάλυψαν μικρὰν τινα ὑπόγειον πύλην, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες εἶχον λησμονήσει ἀνοικτήν, καὶ δι' αὐτῆς εἰσῆλθον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Συγχρόνως ἐπανελήφθη ἡ ἔφοδος πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος. Ἀλλ' ἐν ᾧ οὗτος καὶ πάλιν γενναίως ἀπέκρουε τὴν ἔφοδον, αἴφνης στραφεὶς εἶδεν ἑαυτὸν περικυκλωμένον ὑπὸ πολυαριθμῶν Τούρκων. Ἐφιππος ὁ Κωνσταντῖνος ὄρμησεν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν παρακολούθουμενος ὑπὸ τῶν συναγωνιζομένων Ἑλλήνων καὶ μαχόμενος ὡς ἥρωα ἔπεσεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολεμίων. Οἱ ἄγριοι Τούρκοι ἐτράπησαν εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ τὸν φόνον. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰσῆλθεν ἔφιππος ὁ Μωαμεθ εἰς τὴν πόλιν καὶ διηυθύνθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ διὰ τινος τῶν ἱερέων του ἐκάλεσε τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν. Ἐκτοτε ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας μετεβλήθη εἰς τουρκικὸν τζαμίον, (ναόν). Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐξηκολούθει ἡ σφαγὴ καὶ ἡ αἰχμα-

λωσία καὶ ἡ διαρπαγή, οἱ δὲ ἱεροὶ ναοὶ ἐβεβηλώθησαν. Μεταξὺ τῶν πτωμάτων ἀνευρέθη καὶ τὸ πτώμα τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ καὶ νὰ τεθῆ ἐπὶ στήλης, τὸ δὲ σῶμά του νὰ ταφῇ. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέπεσον βαθμηδὸν καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ ὑπεδουλώθη ὁλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

6. ΚΛΕΦΤΑΙ ΑΡΜΑΤΩΛΙΚΙΑ

Βίος κλεφτῶν, φρονήματα καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα.

Ἡ δημώδης ποίσις. Τὰ φρονήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, πολλοὶ φιλελεύθεροὶ Ἕλληνες ἀπεσύρθησαν ἔνοπλοι εἰς τὰ ἄβυστα ὄρη μὴ ὑποφέροντες τὴν δουλείαν καὶ τὰς βιαιοπραγίας τῶν Τούρκων. Οὗτοι εἶνε οἱ περίφημοι κ λ ε φ τ α ι. Τὸ ὄνομα κλέφτης ἐπὶ τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους ἐσήμαινε τοὺς φιλελευθέρους καὶ γενναίους ἄνδρας καὶ ὁ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ ὄνομα κλέφτης τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν «κακοῦργον». Συγῆθης κατοικία αὐτῶν ἦσαν αἱ ράραγγες καὶ τὰ ἄβυστα ὄρη. Τὰ μέρη δὲ αὐτὰ ἐπεκλήθησαν λ η μ έ ρ ι α τῶν κλεφτῶν. Οὗτοι ἀνελάμβανον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ συχνότατα ἐπιπίπτοντες ἀπὸ τὰ λημέρια των ἐξεδικοῦντο τοὺς ἔχθροὺς τῆς πίστεως καὶ πατριδος διὰ τὰς καταπίσεις τὰς ὑποίας ἔκαμνον εἰς τοὺς ὁμοπίστους ἀδελφοὺς των. Ὁλητὴ ζωὴ των ἦτο ἀδιάκοπος ἀγὼν κατὰ τῶν Τούρ-

κων. Ἦσαν δὲ πάντοτε ἑτοιμοὶ νὰ ἀγωνισθῶσι, διότι ἡ ζωή των διέτρεχεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν κίνδυνον. Ὅσάκις δὲν ἐμάχοντο, ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ τρέξιμον, εἰς τὸ λιθάρι, εἰς τὸ πήδημα, εἰς τὸ πάλαιμα καὶ εἰς τὸ σημάδι. Ἦσαν δὲ τόσον θαυμάσιοι σκοπευταί, ὥστε διεπέρων τὴν σφαῖραν ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν καὶ διακοσίων βημάτων, ἢ ἐφόνευον τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ σκότος ἀκούοντες τὴν φωνὴν του ἢ βλέποντες τὴν λάμψιν τοῦ ὄπλου του. Ὅχι ὀλιγώτερον ἀξιοθαύμαστος ἦτο καὶ ἡ ταχύτης τῶν ποδῶν των, πολλοὶ ἔφθانون τρέχοντες τὸν ταχύτατον ἵππον. Ἐπίσης μὲ ἀπαραδειγματιστον καρτερίαν ὑπέμενον τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, τὴν ζέστην καὶ τὸ ψῦχος, τὴν ἀϋπνίαν καὶ τὰς λοιπὰς στερήσεις καὶ κακουχίας. Ὅσάκις δὲ περιεκυκλοῦντο ὑπὸ πολυαριθμοτέρων ἐχθρῶν, ἐπολέμουν ἀκατάπαυστα ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας χωρὶς νὰ φάγωσι, χωρὶς νὰ πῖωσι, χωρὶς νὰ κοιμηθῶσιν, ἀφ' οὗ δὲ ἐξέλειπον τὰ πολέμεφθέδια των, διεπέρων ξιφῆρεις διὰ μέσου τῶν πολεμίων. Ἐπρωτίμων τὸν θάνατον τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ἀπὸ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ διότι προέβλεπον τὰ βάσανα, εἰς τὰ ὅποια ἐμελλον νὰ ὑποβληθῶσιν. Ὁ Φαρμάκης παραδοθεὶς διὰ συνθήκης ἀπήχθη δέσμιος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ἐξεδάρη ζωντανός, ἐσύρθη κατόπιν εἰς τοὺς δρόμους καὶ τέλος ἐφονεύθη μὲ σκληροτάτας βασάνους. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασάνων αὐτῶν διετήρουν ἀκατάβλητον καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, χωρὶς νὰ στεναζῶσιν ἢ νὰ δακρῦσωσιν ἢ νὰ προφέρωσι λέξιν· καὶ ἂν προέφερον, ἡ λέξις αὕτη ἦτο ὕβρις κατὰ τοῦ τυράννου των ἢ τῆς θρησκείας των. Ὅσάκις δὲ προσεκαλοῦντο νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ προσκυνήσωσιν εἰς τὸν πασσᾶν ἢ τὸν βεζύρην, ἀπεκρίνοντο ὑπερηφάνως :

«Πασσᾶ ἔχω τὸ τουφέκι μου, βεζύρην τὸ σπαθί μου.

Κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θηριὰ παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τούρκους.

Πολλάκις οἱ Τούρκοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ καθυποτάξωσι τοὺς κλέφτας, ἠναγκάζοντο νὰ συνθηκολογῶσι πρὸς τοὺς ἀρχηγούς αὐτῶν καὶ ἀνέθετον εἰς αὐτοὺς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως διαφόρων χωρῶν. Οἱ τοιοῦτοι ἐπεκλήθησαν ἀρματωλοὶ, ἢ δὲ ὑπ' αὐτοὺς τεθειμένη πρὸς φύλαξιν χώρα ἐκαλεῖτο ἀρματωλίκιον. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν ἐκαλεῖτο καπετάνιος, οἱ δὲ λοιποὶ κλέφται παλληκάρια, τὸ πρῶτον δὲ παλληκάρι κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἐλέγετο πρωτοπαλλήκαρον. Εἰς πᾶσαν δὲ εὐκαιρίαν οἱ ἀρματωλοὶ ἐπανεστάτουν καὶ ἐγίνοντο πάλιν κλέφται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ἀρματωλοῦ καὶ κλέφτου συνεταυτίζετο. Ὁ ὑπόδουλος ἐλληνικὸς λαὸς ἀκούων τὰ κατορθώματα καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν κλεφτῶν εἰς τὰ δημῶδη ἔσματα ἐλάμβανε θάρρος νὰ ὑπομένη τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, ἀνεφλέγετο δὲ εἰς αὐτὸν ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Διὸ καὶ οὐδέποτε ἔπαυσεν ὁ λαὸς ἐλπίζων καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ ἀποτινάξῃ ἀπὸ τοῦ τραχήλου τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας. Τὸ φρόνημα δὲ τοῦτο πρὸς τὴν ἐλευθερίαν μετεδίδοτο ζωηρὸν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ κάλλιστα ἀπεικονίζεται εἰς τὸ ἐξῆς δημῶδες ἔσμα.

«Μάννα, σοῦ λέω εἴν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω,
δὲν ἔμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασε ἡ καρδιά μου·
θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πάω νὰ γείνω κλέφτης·
νὰ κατοικήσω ἔστα βουνὰ καὶ ἔς τῆς ψηλαῖς βραχούλαις,
νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιά μὲ τὰ θηριὰ κουβέντα,
νᾶχω τὸν οὐρανὸ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι,
νᾶχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερινὸ λημέρι·
θὰ φυγῶ, μάννα, καὶ μὴ κλαῖς, μόν' ὄς μου τὴν εὐχή σου,
κ' εὐχήσου με, μαννοῦλά μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάζω.

Καὶ φύτεψε τριανταφυλλιά καὶ μαῦρο καρυοφύλλι,
καὶ πότιζέ τα ζάχαρι καὶ πότιζέ τα μόσχο,
κι' ὅσο 'πάνθιζον μάννα μου, καὶ βγάνουνε λουλούδια,
ὁ γυιός σου δὲν ἐπέθανε, μὲν' πολεμάει τοὺς Τούρκους.
Κι' ἂν ἔρθῃ μέρα θλιβερή, μέρα φαρμακωμένη,
καὶ μαραθοῦν τὰ δυὸ μαζὶ καὶ πέσουν τὰ λουλούδια,
τότε κ' ἐγὼ θὰ λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσης.
Δώδεκα χρόνια πέρασαν καὶ δεκαπέντε μῆνες
π' ἀνθίζαν τὰ τριαντάφυλλα καὶ ἀνοίγαν τὰ μπουμπούκια,
καὶ μιὰν αὐγὴ ἀνοιζάτικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαΐου,
ποῦ κελαιδοῦσαν τὰ πουλιά, καὶ ὁ οὐρανὸς 'γελοῦσε,
μὲ μιᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾶ καὶ γίνεται σκοτάδι,
τὸ καρυοφύλλι ἐστέναξε, ἡ τριανταφυλλιά σακρῦζῃ
μὲ μιᾶς 'ξεράθηκαν τὰ δυὸ κ' ἐπέσαν τὰ λουλούδια,
μαζὶ μ' αὐτὰ 'σωριάστηκε καὶ ἡ ὄλιγα του μαννοῦλα.

7. ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ.

Νέοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνες

Ὁ Λάμπρος Κατσῶνης ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ περὶ τὸ 1752.
Κατὰ πρῶτον διέπρεψε κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ διενεργη-
θεῖσαν ἐπανάστασιν ὑπὸ τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης (1770).
Μετὰ τὴν ἀπιτυχίαν αὐτῆς μετέβη εἰς Ῥωσσίαν καὶ διέπρεψεν
εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον. Ἐν ἔτει 1788 κατῆλθεν
εἰς Τεργέστην καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ
Ἑλλήνων ἐξοπλισθέντος καταδρομικοῦ στολίσκου συγκειμένου
ἐκ τριῶν μόνον πλοίων. Συλλαβῶν δὲ κατὰ τὸν πλοῦν του διά-

φορα τουρκικά πλοῖα ἐπηύξησε τὸν στολίσκον του καὶ δι' αὐτοῦ πολλάκις κατεπολέμησε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐνέπνευσε τὸν τρόπον εἰς τὴν Τουρκίαν. Ὁ Σουλτᾶνος μαθὼν τὰ κατορθώματα τοῦ θαλασσινοῦ τούτου ἤρωος προσεπάθησε δι' ὄλων τῶν μέσων νὰ προσελκύσῃ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ ἀτρόμητος Λάμπρος ἀπέρριψε μετὰ περιφρονήτους καὶ τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἐνδοξὸν στάδιόν του κατατροπώσας ἐπανειλημμένως τὸν τουρκικὸν στόλον. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1790 ἐπλευσεν ἐξ Ἰθάκης πρὸς τὸ Ἰκάριον πέλαγος πρὸς συνάντησιν τοῦ Τουρκικοῦ καὶ Ἀλγερινοῦ στόλου, παραλαβὼν καὶ ὀκτακοσίους κλέφτας ὑπὸ τὸν Ἀνδρουῦτσον.

Ὁ περιώνυμος οὗτος ἀνὴρ ἐγεννήθη ἐν Λοκρίδι περὶ τὸ 1740. Λίαν νεαρὸς ἐτράπη εἰς τὸν κ λ έ φ τ ι κ ο ν βίον, μὴ ἀνεχόμενος τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ἔλαβε δὲ μέρος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770. Ὁ Λάμπρος μὲ ἑννέα μόνον πλοῖα κατετρόπωσε κατὰ πρῶτον παρὰ τὴν Κέα τὸν τουρκικὸν στόλον (6 Ἀπριλίου 1790). Τὴν ἐπομένην ἐπῆλθε καὶ ὁ Ἀλγερινὸς στόλος καὶ συνηνώθη μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ. Ὁ Λάμπρος μὲ ἑπτὰ μόνον πλοῖα ἀντετάχθη κατὰ τῶν δύο ἡνωμένων στόλων μετὰ ἡρωϊκῆς γενναιότητος. Μετὰ πολύωρον δὲ καὶ φονικωτάτην μάχην, ἐνίκηθη ἤδη πρώτην φοράν ὁ Λάμπρος, ἀπολέσας πέντε πλοῖα καὶ περὶ τοὺς 650 ἀνδρας ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν. Ἄλλ' ἐφόνευσε περὶ τοὺς τρισχιλίους καὶ πολυαριθμοτέρους ἐπλήρωσεν. Ὁ Λάμπρος βαρέως πληγωμένος ἀπέπλευσεν εἰς Μῆλον καὶ ταχέως συγκεντρώσας νέον στόλον ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ τὸν Τουρκικὸν καὶ νὰ διαβῆ τὸν Ἑλλάσποντον. Ἄλλ' ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν, διότι αὕτη συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ὁ μεγαλόφρων Λάμπρος ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ ὑπερηφάνως ἀπῆντησεν.

« Ἄν ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην της, ὁ Κατσώνης ὁμως δὲν ὑπέγραψε τὴν ἰδικὴν του». Παραλαβὼν δὲ καὶ τὸν Ἄνδρουτσον κατέλαβε τὸ Ταίναρον μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ διενεργήσῃ νέαν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἄλλ' ἐκεῖ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἀφοῦ ἐπήνεγκε μεγάλην καταστροφὴν εἰς τοὺς ἀποβιβασθέντας πολεμίους, ἠναγκάσθη νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Ἰθάκην, ἐπειδὴ ἠπέιλησεν ὅτι θὰ τὸν πολεμήσῃ καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης Τζανέτος Γρηγοράκης. Ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Ῥωσσίαν, ὅπου ἐτελεύτησεν ἄγων τὸ 52 ἔτος τῆς ἡλικίας (1804). Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουττος μὲ τοὺς 500 ἄρματωλοὺς ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ διὰ ξηρᾶς. Ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ 40 νύκτας ἀκαταπαύστως καταδιωκόμενος κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς Ῥίον, ὅπουθεν διεπέρασεν εἰς Ῥούμην. Κατὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον δὲ ταύτην ἐκστρατείαν ὁ Ἄνδρουττος ἐφόνευσε 1500 ἐχθροὺς, αὐτὸς δὲ ἔχασε 96 ἄνδρας. Ἄλλ' ἐν Κερκύρᾳ συλληθρεὶς ὁλοῖως ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ δέσμιος ἀπήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ κ α τ ε ρ γ ο ν, ὅπου ἐθανατώθη διὰ πολλῶν βρασάνων.

8. ΡΗΓΑΣ Ο ΦΕΡΑΙΟΣ

(1757—1798).

Ἐνέργειαι αὐτοῦ, ἡρωϊκὸς θάνατος.

Ὁ Ῥήγας ἐγεννήθη τῷ 1757 εἰς Φεράς ἢ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας, διὰ τοῦτο δ' ἐπωνομάσθη καὶ Φεραῖος ἢ Βελεστενλής. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Μαυρογένης παρέλαβεν

αὐτὸν ὡς γραμματέα του (1786). Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τὸν πασσᾶν τοῦ Βιδίνιου Πασβάνογλου καὶ συνῆψε στενὴν φιλίαν. Ἐπεισε δὲ αὐτὸν διὰ τῆς εὐγλωττίας του νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ σουλτάνου, καὶ ἅμα αὐτὸς ἔφθασεν εἰς Βιδίνιον, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας. Ἡ τότε ἐκραγεῖσα Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐξήγειρεν ὄλων τὰ πνεύματα, πρὸ πάντων δ' ἐξήγειρε τὸ πνεῦμα τοῦ Ῥήγα, ὅστις ἐνωρὶς εἶχε συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐκτοτε αὐτὴ καὶ μόνῃ ἡ ἰδέα ἐπεκράτει εἰς τὸν νοῦν του, ἡ ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν Τούρκων ἀπελευθέρωσις τῆς πατρίδος. Κατὰ τὸ ἔτος 1796 μετέβη εἰς Βιέννην, πρωτεύουσαν τῆς Αὐστρίας, ὅπου ἦσαν πολλοὶ ὁμογενεῖς ἔμποροι καὶ λόγιοι, ἵνα ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετ' αὐτῶν. Ἦρχισε νὰ ἐργάζεται μετὰ δραστηριότητος καὶ νὰ γράφῃ πρὸς τοὺς ἐξοχωτέρους ἀρματολούς καὶ πρῶχοντας καὶ πρὸς ἄλλους πλουσίους Ἑλληνας. Ἐπίσης ἔγραφε πρὸς ἐπισήμους Τούρκους καὶ Ἀλβανούς, πρὸς τὸν Πασβάνογλου καὶ πρὸς τὸν μέγαν στρατηγὸν τῆς Γαλλίας Βονοπάρτην, τὸν μετὰ ταῦτα γενόμενον αὐτοκράτορα Ναπολέοντα. Ἴνα διαφωτίσῃ δὲ τοὺς ὁμογενεῖς του, συνέταξεν, ἐκτὸς ἄλλων συγγραμμάτων, καὶ χάρτην τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἴνα ἐξάψῃ δὲ καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, συνέθηκε καὶ διάφορα ἄσματα ὑπὲρ ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα ἐψάλλοντο ἐνθουσιωδῶς παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ διεσκορπισμένων Ἑλλήνων.

« Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενὰ
μονάχοι 'σάν λιοντάρια 'ς τῆς ράχης, 'ς τὰ βουνά;
Σπηληγὲς νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιὰ,
νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
Νὰ χάνωμεν πατρίδα ἀδέλφια καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι' ὄλους τοὺς συγγενεῖς;
Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιά καὶ φυλακὴ.

Στοχάσου πῶς σὲ ψήνουν καθ' ὦρα ἔς τὴ φωτιά.
'Ελάτε μ' ἓνα ζῆλον εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν
νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω ἔς τὸν Σταυρὸν. »

Ἐκ Βιέννης ὁ Ῥήγας μετέβη εἰς Τεργέστην, ἵνα ἐκεῖθεν μεταβῆ εἰς Ἑνετιάν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ναπολέοντος.

Δυστυχῶς ὅμως τὰ εἰς Τεργέστην προαποσταλέντα ἔγγραφα καὶ τὰ συγγράμματά του παρεδόθησαν εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἀρχήν. Ὁ Ῥήγας ἅμα ἐφθασε συνελήφθη καὶ δέσμιος ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ὁ Ῥήγας κατ' ἀπαίτησιν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως παρεδόθη μὲ ἄλλους τινὰς ὀπαδοὺς του εἰς τὸν πασσᾶν τοῦ Βελιγραδίου. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐπνίγησαν εἰς τὸν Δούναβιν, τελευταῖος δὲ ἔμεινεν ὁ Ῥήγας. Ὅτε δὲ οἱ δῆμιοι παρέλαβον αὐτόν, ὁ Ῥήγας ἐνόησε τὸν σκοπὸν των καὶ διὰ τοῦ γρόνθου του ἔρριψε τὸν ἓνα κατὰ γῆς ἡμίθανῆ. Ὁ ἄλλος δῆμιος φωνάζει « εἰς τὰ ὄπλα! » Πολλοὶ Τοῦρκοι ἀκούσαντες τὴν φωνὴν ἐτρεξαν ἔνοπλοι καὶ διετάχθησαν νὰ τὸν φονεύσωσιν. Ὅτε δὲ ὁ Ῥήγας εἶδεν αὐτοὺς εἰσελθόντας εἰς τὴν φυλακὴν, ἀνέκραξεν : « Ἐτσι ἀποθνήσκουσι τὰ παλληκάρια. Ἄρκετὸν σπῆρον ἔσπειρα, ὅστις ταχέως θὰ βλαστήσῃ καὶ θὰ καρποφορήσῃ. » Οἱ δῆμιοι ἐπυροβόλησαν καὶ ὁ Ῥήγας ἔπεσε νεκρὸς πρὸς ἀνάστασιν τοῦ γένους του (1798). Ὁ Ῥήγας ἐλάλησεν ὡς π ρ ο φ ῆ τ η ς καὶ ἀπέθανεν ὡς ἑ θ ν ο μ ἄ ρ τ υ ς. Ὁ ριφθεὶς σπῆρος ἐβλάστησεν, ἡ Ἑλλάς ἠλευθερώθη καὶ ἐγεύθη τοὺς γλυκεῖς τῆς ἐλευθερίας καρπούς. Ἡ δὲ πατρίς εὐγνωμονοῦσα ἔστησε πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου τὸν ἀνδριάντα του.

9. ΟΙ ΣΟΥΛΙΩΤΑΙ

Ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ.

Ζαλόγγο. Κιοῦγγι.

Τὸ ἥρωϊκὸν Σοῦλι κεῖται εἰς τοὺς ἀπροσίτους βράχους τῶν Κασσωπαίων ὀρέων (Τσαμουργιάς) ὑπεράνω τῆς χαράδρας τοῦ Ἀχέροντος. Οἱ ἀπόκρημνοι βράχοι καὶ αἱ βαθεῖαι χαράδραι καθίστανον τὸ Σοῦλι ἀπόρθητον, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ὁ ἥρωϊσμός τῶν κατοίκων του. Ὁ Σουλιώτης ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐγυμνάζεται εἰς τὰ ὄπλα καὶ οὐδέποτε ἀπεχωρίζετο αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ Σουλιώτισσαι, ὡσάκις ἐγένετο πόλεμος, συνεξεστράτευον μὲ τοὺς ἀνδράς των καὶ συνεπολέμουν.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων, τύραννος θηριώδης καὶ ἄπιστος, ἠθέλησε νὰ καταλάβῃ τὸ Σοῦλι. Ἀλλ' ἡ πρώτη προσβολὴ ἀπέτυχε καὶ ὁ πολυάριθμος αὐτοῦ στρατὸς ἐνίκηθη καὶ κατεδιώχθη μέχρις Ἰωαννίνων. Μὴ δυνάμενος ὁ Ἀλῆ πασσᾶς νὰ καταβάλλῃ τοὺς Σουλιώτας διὰ τῆς ἀνδρίας, κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν ζητῶν τὴν βοήθειαν αὐτῶν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου πόλεμον. 70 Σουλιῶται ὑπὸ τὸν Λάμπρον Τζαβέλλαν συνεξεστράτευσαν, ἀλλὰ δολίως συλληφθέντες ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Ἀλλὰ καὶ πάλιν μὴ συνηθείς ὁ Ἀλῆ πασσᾶς νὰ κυριεύσῃ τὸ Σοῦλι, διέταξε καὶ ἔφερον τὸν Τζαβέλλαν ἐνώπιόν του· « Ἡ ζωὴ σου, ἄθλιε χριστιανέ, τῷ εἶπεν, εἶνε εἰς χεῖράς μου, θὰ ὑποστῆς δὲ φρικώδη βασανιστήρια, ἂν δὲν μοῦ παραδώσῃς τὸ Σοῦλι. » Ὁ Τζαβέλλας ὑπεσχέθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Σοῦλι καὶ ἐνεργήσῃ, ἀφῆκε δὲ ὡς ἄμνηρον τὸν υἱὸν τοῦ Φῶτον. Ὁ Τζαβέλλας ἐπιστρέψας εἰς τὸ Σοῦλι ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν· « Χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἓνα δόλιον. Εἶμαι ἐδῶ νὰ διαφεντεύσω τὴν πατρίδα μου. Ὁ

υιός μου θέλει ἀποθάνη, ἐγὼ ὅμως θέλω τὸν ἐκδικήσῃ . . . "Ἄν ὁ υἱός μου δὲν μένη εὐχαριστημένος νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα του, δὲν εἶνε ἄξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζηται ὡς υἱός μου.» Ὁ Ἄλῃς ἐλύσσαξεν ἀπὸ τὴν ὀργὴν του καὶ ὁ Φῶτος ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ τυράννου, ὅστις ἠπέιλησεν, ὅτι θὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν. Ὁ Φῶτος ἀπήντησε· « Δὲν φοβοῦμαι, ἐγεννήθηκα διὰ τὴν πατρίδα καὶ διὰ τὴν πατρίδα θὰ ἀποθάνω. » Ὁ Ἄλῃς ἐθαύμασε τὴν ἀφοβίαν τοῦ παιδίου καὶ δὲν τὸ ἐφόνευσε, διέταξε δ' ἔφοδον κατὰ τοῦ Σουλίου. Ἐκ δισχιλίων ὅμως Ἀλβανῶν μόλις 140 διεσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς (1792).

Μετὰ ὀκτῶ ἔτη ὁ Ἄλῃς ἐπανελάθε τὸν πόλεμον, ἀλλ' οἱ Σουλιῶται ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν νεαρὸν Φῶτον ἀπέκρουσαν πάσας τὰς ἐφόδους. Ὁ Ἄλῃς μὴ δυνηθεὶς καὶ πάλιν νὰ καταλάβῃ τὸ Σοῦλι, κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον καὶ ἀπεπειράθη νὰ δωροδοκῆσῃ τοὺς σπουδαιοτέρους ὀπλαρχηγούς. Ἄλλὰ πάντα τὰ τεχνάσματα ἀπέτυχον. Οἱ δὲ Σουλιῶται ἔγραψαν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν· « Ἡ πατρίς μας εἶνε ἀπείρως γλυκυτέρα ἀπὸ τὰ ἄσπρα σου, ὅθεν ματαίως κοπιᾶζεις· ἡ ἐλευθερία μας δὲν πωλεῖται οὔτε ἀγοραζεται μὲ ὄλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς, παρὰ μὲ τὸ αἷμα καὶ μὲ τὸν θάνατον ἕως τὸν ὕστερον Σουλιώτην. »

Ἐπὶ τέλους ὅμως μεταξὺ τῶν πολιορκουμένων εὐρέθη καὶ ἓνας προδότης Ἰοῦδας, ὁ Παλιός Γούσης· οὗτος εἰς συμπλοκὴν τινα τραπεὶς εἰς φυγὴν ἀπεκλείσθη τῆς κοινωνίας καὶ ἐπεριφρονεῖτο ὡς δειλὸς καὶ ἀνανδρός. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὸ στίγμα διὰ γενναίου κατορθώματος, ἐμελέτησεν ἐκδίκησιν καὶ ἐπρόδωκε τὴν πατρίδα του. Λαβὼν πρὸς ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας του δέκα π ο υ γ γ ι ἄ (ποσότητά τινα χρημάτων) ὠδήγησεν ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἔκρυψεν εἰς τὴν οἰκίαν του 200 Τούρκους. Ὅτε δὲ διετάχθη ἡ ἔφοδος, ἐξώρμησαν οἱ κεκρυμμένοι καὶ προσέβηλον ἐκ τῶν νώτων τοὺς Σουλιώτας, οὕτω δὲ

ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸ Κιουῦγγι, φρούριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ἐπὶ τοῦ λίαν ἀποκρήμνου ἐκείνου βράχου ὁ μοναχὸς Σαμουήλ. Οὗτος ἄγνωστος τὴν πατρίδα καὶ τὴν καταγωγὴν ἐπεφάνη μεταξὺ τῶν πολιορκουμένων. Ἐκάλει δὲ ἑαυτὸν δευτέραν παρουσίαν, καὶ ὁ λαὸς ἐθεώρει αὐτὸν ὡς ἀπόστολον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῶν λόγων του δὲ καὶ διὰ τῆς ἡρωϊκῆς ἀνδρίας του εἶχεν ἐμπνεύσει τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμόν. Καὶ ὅτε ὁ Ἄλῆς ἐπρότεινε τὴν εἰρήνην μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ ἐξορισθῇ ὁ Φῶτος, πάντες εὐρέθησαν πρόθυμοι νὰ θυσιάσωσι τὸν γενναῖον ἀρχηγόν των. Εἰς μάτην ὁ Φῶτος ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς τὸν μῦθον τοῦ λύκου καὶ τῶν προβάτων καὶ προεμάντευσε τὴν μέλλουσαν συμφορὰν· αὐτοὶ ἔμειναν ἀμετάπειστοι. Ὁ Φῶτος ὑπακούει καὶ μὲ αἱματωμένην καρδίαν καὶ μὲ δάκρυα γεμάτους τοὺς ὀφθαλμοὺς μεταβαίνει εἰς τὴν πατρικὴν του οἰκίαν καὶ ἐμβάλλει πῦρ. « Ἡ οἰκία τοῦ Τζαβέλλα δὲν θὰ βεβηλωθῇ ὑπὸ τῶν ἀπίστων, » εἶπε καὶ ἀπῆλθεν.

Οἱ Σουλιῶται ἀπὸ τοῦ φρουρίου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀντάταξαν τὴν τελευταίαν ἡρωϊκὴν ἄμυναν. Ἐπετράπη δὲ εἰς αὐτοὺς τελευταῖον νὰ ἀπέλθωσι μὲ τὰ ὄπλα των καὶ τὰς ἀποσκευὰς των, ἔμεινε δ' εἰς ἁγίαν Παρασκευὴν ὁ Σαμουήλ μὲ πέντε συντρόφους διὰ νὰ παραδώσῃ τὸν χῶρον καὶ λάβῃ τὸ ἀντίτιμον διὰ τὰ ἐκεῖ πολεμφοδία. Ὁ δὲ γραμματεὺς τοῦ Ἄλῆ πληρώσας τὰ χρήματα εἶπε πρὸς τὸν Σαμουήλ· « Ποίαν τιμωρίαν, καλὸ γέρε, νομίζεις τώρα, ὅτι θὰ ὑποστῆς, ἀφ' οὗ εἶχες τὴν ἀνοησίαν νὰ παραδοθῆς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Βεζύρη ; » « Κ α μ μ ί α ν » . — ἀπήντησεν ὁ Σαμουήλ, καὶ πάραυτα ἔρριψε τὸ πιστόλιόν του εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἐκεῖ συνετάφη μετὰ τῶν συντρόφων καὶ τῶν ἐχθρῶν.

Τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην προᾶξιν ὁ Ἄλῆς τὴν μετενεοίσθη ὡς

πρόφασιν νὰ ἀκυρώσῃ τὰς συνθήκας καὶ διέταξε τὴν καταδίωξιν τῶν Σουλιωτῶν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῶμα ὑπὸ τὸν Τζαβέλλαν, Δράκον, καὶ Ζέρβαν διεσώθη εἰς Πάργαν. Τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τὸν Κουτσονίκαν περιεκυκλώθη εἰς Ζαλόγγον. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀπέκρουσαν τὰς μανιώδεις τῶν πολεμίων ἐφόδους, ἀλλὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἐπειδὴ δὲν εἶχον πλέον οὔτε πολεμικοφόνια, οὔτε τροφάς, διῆλθον ξιφῆρεις διὰ μέσου τῶν πολεμίων καὶ μόλις ἐκ τῶν 800 διεσώθησαν 150 εἰς Πάργαν. Ἐκεῖ δὲ ἐξετελέσθη ὁ ἡρωϊκὸς ἄμα καὶ σπαραξικάρδιος χορὸς τοῦ Ζαλόγγου. Ἐξήκοντα Σουλιώτισσαι θέλουσαι νὰ ἀποφύγῃσι τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἀτιμωσίαν ἔδραμον εἰς ἐξέχοντά τινα βράχον, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔρρεεν ὁ Ἀχέρων. Καὶ ἀφ' οὗ κατεφίλησαν τὰ τέκνα των, τὰ ἐξεσφενδόνισαν εἰς τὸ χαῖνον βάραθρον. Κατόπιν ἐσχημάτισαν χορὸν καὶ εἰς κάθε περιστροφὴν ἐρρίπτετο καὶ ἀνὰ μία εἰς τὸν κρημνόν, ἕως οὗ κατεκρημνίσθησαν ὅλοι.

10.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΑΡΑΣ ΚΑΙ ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΛΑΧΑΒΑΣ

Ἄρματωλοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Ὁ Νίκος Τσάρας (ἢ Νικοτσάρας) ἦτο υἱὸς τοῦ ἄρματωλοῦ Ἐλασσῶνος Τσάρα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἔλαβεν αὐτὸς τὸ ἄρματωλικίον. Ἄλλ' ὁ Ἀλῆ πασσᾶς διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ ἄσημόν τινα Βλαχοθόδωρον καλούμενον. Ἐνεκα τούτου ὁ Νικοτσάρας ἐτράπη εἰς τὸν κλέφτικον βίον καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐξοπλίσας στολίσκον ἐγένει φοβερὸς πειρατής. Ἐν ἔτει 1807

ὁ Νικοτσάρας ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς Σερβίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Καραγεώργη, ὅστις ἐπολέμει πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ὅθεν παραλαβὼν 550 ἐκλεκτοὺς ἄρματωλοὺς καὶ ὀρκίσας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἀπέπλευσεν ἐκ Σκοπέλου καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Κατερίναν τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐκεῖθεν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Περικυκλωθεὶς ὑπὸ πολυαριθμοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ πολεμήσας ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τσίχναν. Ἐκεῖ περιεκυκλώθη ὑπὸ δεκαπέντε χιλιάδων ἐχθρῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπολέμησεν ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια, διέρχεται τὴν νύκτα ξιφῆρης διὰ μέσου τῶν πολεμιῶν. Φθάσας δ' ἐπὶ τοῦ Ἀγχιτοῦ ποταμοῦ εὕρισκει τὴν γέφυραν φραγμένην μὲ ἀλυσόδετο πύλην καὶ φυλαττομένην ἀπὸ πολλοὺς Τουρκοὺς. Ὁ Νικοτσάρας ὄρμαξ, κόπτει ὁ ἴδιος τὰς ἀλύσεις καὶ θραύει τὴν πύλην, διελθὼν δὲ κατευθύνεται πρὸς τὴν παραλίαν, διασφύζεται εἰς τὸν Ἄθων καὶ διὰ πλοίων ἐπιστρέφει εἰς Σκόπελον.

Κατὰ τὴν περίφημον ταύτην ἐκστρατείαν του, διαρκέσασαν ἐπὶ δύο περίπου μῆνας, ὁ Νικοτσάρας ἀπώλεσε 370 ἄνδρας, πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἐπιζησάντων ὡς καὶ αὐτὸς ἔφερον πολλὰς πληγὰς.

Εἰς τὴν Σκόπελον συνῆλθον οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἄρματωλῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐξοπλίσαντες 70 πλοῖα ἐξηκολούθησαν κατὰ θάλασσαν τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνα. Καὶ στόλαρχον μὲν διώρισαν τὸν Σταθᾶν, ἀντιναύαρχον δὲ τὸν Νικοτσάραν. Ἄλλ' ἢ τουρκικὴ κυβέρνησις διὰ τοῦ πατριαρχείου ἔπεισε τοὺς ἄρματωλοὺς νὰ εἰρηνεύσωσι καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὰς ἰδίας ἐπαρχίας. Πάντες ἐπέστρεψαν, μόνον δὲ ὁ Νικοτσάρας παρέμεινεν εἰς Σκόπελον, ὅπου καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος Ἀλβανοῦ, καὶ ὁ Βλαχάβας, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὸν Ὀλυμπον.

Ὁ Εὐθύμιος Βλαχάβας ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐγένετο ἱερεὺς κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς του, διὸ καὶ Παπαεὐθύμιος καλεῖται. Ἄλλ' ὁ φιλελεύθερος ἀνὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

βλέπη μὲ ἀδιαφορίαν τὰ βάσανα τῶν ὁμοεθνῶν του. Ὁθεν κατετάχθη μεταξύ τῶν κλεφτῶν καὶ ταχέως διωρίσθη ἀρματωλὸς τῶν Χασιῶν. Πρῶτος δὲ ὁ Εὐθύμιος Βλαχάβας συνέλαβε τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν νὰ κινήσῃ ἐπανάστασιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους. Ἀναγορευθεὶς δὲ παρ' ὄλων τῶν ἀρματωλῶν τοῦ Ὀλύμπου ἀρχηγός, ὤρισεν ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως τοῦ ἔθνικοῦ κινήματος τὴν 29 Μαΐου, καθ' ἣν ἡμέραν ἔπεσον ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπροδόθη τὸ κίνημα, μετεμελήθησαν πάντες, ὁ δὲ Βλαχάβας ἔσπευσε νὰ ἀνυψώσῃ ἐν Χασιῶσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως (5 Μαΐου 1808). Καταλαβὼν τὴν Καλαμπάκαν (Καστρί) καὶ ἀποκόψας πᾶσαν συγκοινωνίαν ἀφῆκεν ἐκεῖ τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον μὲ 600 ἀνδρας καὶ αὐτὸς μετέβη εἰς τὸν Ὀλυμπον, ἵνα παρορμήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἀρματωλοὺς νὰ ὀραμῶσι πρὸς βοήθειαν. Οἱ ἐν Καλαμπάκῃ περικυκλωθέντες ὑπὸ δεκαπλασίων Τούρκων μετὰ δεκάωρον λυσσώδη μάχην ἔπεσον πάντες, ὁ δὲ Βλαχάβας ἔφθασε μετὰ δύο ὥρας ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς μάχης ἄγων 500 ἀρματωλοὺς.

Ὁ Βλαχάβας ἐντεῦθεν κατέφυγεν εἰς Σκόπελον καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Νικοτσάρα καὶ ἄλλων ἀρματωλῶν. Ἐξοπλισαντες δὲ στολίσκον προσέβαλλον τὰ τουρκικὰ πλοῖα καὶ ἐλεηλάτουσαν τὰ παράλια. Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα νὰ πείσῃ τὸν Βλαχάβαν νὰ παύσῃ τὰς καταδρομάς. Ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν ἀμνηστίαν καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς, διέταξε τὸν Ἀλῆ πασσᾶν νὰ πύσῃ πᾶσαν ἐχθρικὴν κίνησιν κατὰ τῶν ἀρματωλῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὁ δὲ πατριάρχης ἔγραψε πρὸς τὸν Παπᾶ-Εὐθύμιον παραινετικὰς ἐπιστολάς, δι' ὧν ἐξώρκιζεν αὐτὸν νὰ ἐγκταλείψῃ στάδιον, τὸ ὁποῖον προσβάλλει αὐτὸν καὶ ὡς χριστιανὸν καὶ ὡς ἰερεῖα τοῦ Ὑψίστου. Οὕτως ἐξαπατηθεὶς ὁ Βλαχάβας διέλυσε τὸν στολίσκον καὶ δο-

λίως συλληφθείς απήχθη δέσμιος εἰς Ἰωάννινα καὶ ὑπέστη φρικτῶδες μαρτύριον.

11. ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κατὰ τὸ 1814 τρεῖς ἀσήμαντοι, νέοι ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἐξ Ἄρτης, ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ἐκ Πάτμου, ἐσύστησαν ἐν Ὁδησσῷ τὴν μυστικὴν ἐταιρίαν τῶν φιλικῶν. Σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ γενικὴ ἐξέγερσις πάντων τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσποτείαν διατελούντων οὐλῶν λαῶν, ἵνα ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀμέσως δὲ προσελήφθησαν εἰς τὴν ἐταιρίαν καὶ οἱ ἐξῆς Παναγιώτης Σέκερης, Ἀντώνιος Κομιζόπουλος, Ἀνθίμος Γαζῆς, Γεώργιος Λεβέντης, Νικόλαος Παξιμάδης καὶ Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος. Βαθμηδὸν δὲ κατετάχθησαν εἰς τὴν ἐταιρίαν καὶ πάντες οἱ ἐξέχοντες Ἕλληνες εἰς τὰ πλούτη καὶ εἰς τὰ γράμματα, οἱ ἐπισημότεροι ἀρματωλοὶ καὶ κλέφται, ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ χιλιάδες προκρίτων Ἑλλήνων ἐκ τῶν διεσπαρμένων εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Τὰ μέλη τῆς φιλικῆς ἐταιρίας διηροῦντο εἰς ἑπτὰ τάξεις ἢ βαθμούς, εἰς ἀδελφοποιτοῦς, συστημένους, ἱερεῖς, ποιμένας, ἀρχιποιμένας, ἀφιερωμένους καὶ ἀρχηγοῦς ἀφιερωμένων.

Μέλη τῆς ἐταιρίας δὲν ἐγίνοντο πάντες ἀνεξελέγκτως, ἀλλὰ μετὰ αὐστηρὰν ἐξέτασιν ἂν εἶνε ἀνθρώποι τίμιοι καὶ ἀγαθοί. Ὅσοι δὲ δοκιμαζόμενοι ἐκρίνοντο ἄξιοι νὰ γείνωσι μέλη τῆς ἐταιρίας, ὠδηγοῦντο εἰς μυστικὸν δωμάτιον καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τῆς ἀναστάσεως ὠρχίζοντο ὑπὸ ἱερέως νὰ ἔχωσι πί-

στιν, ἐπιμονήν, σιωπήν καὶ ἀπόλυτον ὑπακοήν. Τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου ἀπῆτει καὶ μυστικότητα καὶ αὐταπάρνησιν καὶ δραστηρίαν ἐνέργειαν. Πάντες δὲ οἱ ἐταῖροι ἀνεγνώριζον μίαν ὑπερτάτην τῆς ἐταιρίας ἀρχήν, τὴν ὁποίαν ἐτήρουν μυστικὴν, ἄφινον δὲ νὰ ἐννοῶσι πάντες τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας. Ἄλλ' οἱ ἐταῖροι, ἄφ' οὗ ἔγειναν πολυάριθμοι, ἀπῆτουν ἐπιμόνως νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐταιρίας. Ὅθεν οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ τῆς ἐταιρίας εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνεύρωσι τοιοῦτον, ὅστις νὰ παρέχῃ ἐγγύησιν ὅτι εἶνε ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ ἰκανός. Ὁ Ξάνθος κατὰ πρῶτον ἀπετάθη πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ἀρχήν, ἀπετάθη κατόπιν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅστις προθύμως ἀπέδεχθη τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν καὶ ἀνηγορεύθη γενικὸς πληρεξούσιος καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐταιρίας. (12 Ἀπριλίου 1820).

12. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

(1792—1828)

Ἡ ἐν Βλαχία ἐπανάστασις.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἦτο υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1792. Ὁ πατὴρ του φεύγων τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς Ῥωσίαν, ὅπου ὁ νεαρὸς Ἀλέξανδρος ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν ὡς ὑπότροφος τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατόν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ διεπρέψεν εἰς πολλὰς μά-
χας, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ὑπασπιστὴν του καὶ
προήγαγεν εἰς ὑποστράτηγον. Περί τὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ
1821 ὁ Ἀλέξανδρος διαβάς τὸν Προῦθον ἔφθασεν εἰς Ἰάσιον
τῆς Μολδαυίας καὶ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.
Χιλιάδες μαχητῶν Ἑλλήνων συνέρρευσαν περὶ αὐτόν. Πεντα-
κόσιοι δὲ νέοι ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν ἀφήσαντες τὰς
ἐν Εὐρώπῃ σπουδὰς των προσῆλθον καὶ κατετάχθησαν ὑπὸ τὴν
σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἀποτελέσαντες τὸν ἱερόν λόχον. Οἱ
Τουῦρκοι ἀμέσως συνεκέντρωσαν ἀρκετὰς δυνάμεις καὶ ἐπῆλθον
κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου. Καὶ τετρακισχίλιοι μὲν τούτων ἐφόρ-
μησαν καθ' ἑπτακοσίων ἐπαναστατῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν Ἀθα-
νάσιον Καρπενησιώτην κατεῖχον τρία παλαιὰ χαρακώματα μετὰ
δύο τηλεθόλων πρὸ τοῦ Γαλαζίου. Οὗτοι ἀφ' οὗ γενναίως ἀπέ-
κρουσαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰς ἐφοδούς τῶν πολεμίων, τὴν
νύκτα διεπέρασαν ξιφῆρεις διὰ μέσου αὐτῶν. Δισχίλιοι δὲ Τουῦρ-
κοι κατέλαβον τὸ Δραγατσάνιον, καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ. Ἄλλ'
ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος περιεκύκλωσεν αὐτοὺς πανταχόθεν.
Πᾶσαι δὲ αἱ ἀπόπειραι αὐτῶν πρὸς ἐξοδὸν ἀπεκρούσθησαν. Οἱ
Τουῦρκοι θέλοντες νὰ διευκολύνωσι τὴν ἐξοδὸν ἐμβάλλουσι πῦρ
εἰς τὸ χωρίον, ὃ δὲ συνταγματάρχης τοῦ ἰππικοῦ Καραβίας,
ἀνὴρ παράφορος, ἐφόρμησε λίαν ἀσυνέτως κατ' αὐτῶν μετὰ πε-
τακοσίων ἰππέων παραπέισας καὶ τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην
νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου. Οἱ Τουῦρκοι ἐνθαρ-
ρυνθέντες ἀπὸ τὸ ἀνόητον κίνημα ἐξώρμησαν καὶ κατὰ πρῶ-
τον μὲν ἔτρεψαν τὸν Καραβίαν εἰς φυγὴν, ἔπειτα δὲ ἐπέπεσον
κατὰ τῶν ἱερολοχιτῶν. Οὗτοι ἂν καὶ ἦσαν ἀπειροπόλεμοι καὶ
ἐμάχοντο πρὸς τετραπλασίους ἐμπειροπολέμους ἐχθρούς, ἐπολέ-
μησαν γενναίως, οἱ τετρακόσιοι δὲ τούτων ἀπέθανον ἡρωϊ-
κῶς μαχόμενοι πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἰππικῶν ἀποστόλων Ἰωάννην Καραβίαν. Ὁ Ὑψη-

λάντης ἀπελπισθεὶς τελείως περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως κατέφυγεν εἰς Αὐστρίαν διὰ νὰ κατέλθῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος. Ἄλλὰ συλληφθεὶς κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως ἐρρίφθη εἰς φρικτὰ κώδεις φυλακὰς, καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν σκοτεινὴν φυλακὴν ὁ ἀτυχὴς Ὑψηλάντης ἐμαραίνεται μανθάνων τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ὁμογενῶν του. Μετὰ ἐξαιτίαν ἀπεφυλακίσθη, ἀλλὰ δεξιῶθη οὔτε νὰ ἀποθάνῃ μαχόμενος ὑπὲρ πατρίδος, οὔτε νὰ ἴδῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἀπέθανεν ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ τὴν λύπην του (1828).

13. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

(1745—1821)

Ἡ ἀπαγχόνισις αὐτοῦ.

Ὁ ἱερομάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, Γρηγόριος ὁ Πατριάρχης ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ 1745. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ἰωάννης Ἀγγελόπουλος, ἡ δὲ μήτηρ του Ἀσημίνα καὶ αὐτὸς Γεώργιος.

Ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ μετέβη εἰς Σμύρνην πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν. Ὁ δὲ μητροπολίτης Σμύρνης ἐχειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον, καὶ τότε μετωνομάσθη Γρηγόριος καὶ μετ' ὀλίγον ἐγένετο καὶ μητροπολίτης Σμύρνης (1784). ἐν ἔτει δὲ 1797 προεχειρίσθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ὡς μητροπολίτης καὶ ὡς πατριάρχης ἐδείχθη ὁ τύπος τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπραττε πολλὰς ἀγαθοεργίας. Ἄλλα συκοφαντηθεὶς εἰς τὴν

Τουρκικὴν κυβέρνησιν ὡς ὑποβάλλων ταραχὰς δις καθηρέθη
τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος καὶ ἐξωρίσθη· εἰς τὸ "Ἅγιον Ὅρος."
Ἐν ἔτει δὲ 1819 ἀνακληθεὶς ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνέλαβεν ἐκ τρί-
του τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ μετὰ διετίαν ὑπέστη τὸν δι'
ἀγχόνης μαρτυρικώτατον θάνατον. "Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς Κων-
σταντινούπολιν ἡ ἀγγελία τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διετάχθη ἡ
καταδίωξις καὶ ἡ σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν, πολλοὶ συνεβούλευσαν
τὸν πατριάρχην νὰ φύγῃ διὰ νὰ σωθῇ. Ἄλλ' ὁ ἀοίδιμος πα-
τριάρχης ἀπήντησε· «Μὴ μὲ παρακινήτε νὰ φύγω, διότι, ἐὰν
φύγω, οἱ Τούρκοι θὰ ἐξαγριωθῶσι περισσύτερον καὶ θὰ χυθῇ
περισσύτερον αἷμα. Εἶμαι πατριάρχης καὶ ποιμὴν καὶ δὲν πρέ-
πει νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ἔθνος καὶ τὸ ποίμνιόν μου. Πρέπει νὰ
μείνω, καὶ ἂν σφαγῶ, ὁ θάνατός μου θὰ ἐμπνεύσῃ τὸν γενικὸν
ἐνθουσιασμὸν καὶ θὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὸν ἱερὸν ἡμῶν ἀγῶ-
να, θὰ κινήσῃ δὲ καὶ τὴν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τοῦ
γένους μας.»

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου 1821), ἐν ᾧ
ἐλειτούργει εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, αἴφνης ἄγρια στίφη
Τούρκων περιεκύκλωσαν τὰ πατριαρχεῖα. Ὁ πατριάρχης ἐξη-
κολούθησεν ἀτάραχος τὴν θεῖαν ἱερουργίαν, ἐμνημόνευσεν
ἄλλους τοὺς προκεκοιμημένους, ἠύχθη ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως
τῶν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσι ζώντων χριστιανῶν, ἠύλόγησε μὲ
κατάνυξιν τὸν περισσῶτα λαόν, ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων
μυστηρίων, ἔψαλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ κατὰ
διάνοιαν ἠύχθη καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους του. Μετὰ τὸ
τέλος τῆς θείας λειτουργίας τὰ ἄγρια στίφη τῶν Τούρκων συν-
ελάβον τὸν πατριάρχην καί, ἀφ' οὗ τὸν ἐξέβρισαν βαναύσως
καὶ τὸν ἐβασάνισαν, τὸν παρέδωσαν εἰς τὸν δῆμιον. Ὁ δῆμιος
ἐπέρασε τὸν βρόχον (θηλειᾶ) εἰς τὸν ἱερὸν τράχηλον τοῦ μάρ-
τυρος καὶ ἐκρέμασεν αὐτὸν εἰς τὴν μεσαίαν πύλην τῶν πα-

τριαρχείων. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν τὸ ἱερόν λείψانون τοῦ Πατριάρχου ἐξεκρεμάσθη καὶ παρεδόθη εἰς ὄχλον Ἑβραίων, οἵτινες ἔσυραν αὐτὸ διὰ μέσου τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ὕδων καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ ἐκ Κεφαλληνίας πλοίαρχος, Ἰωάννης Σκλάβος παρέλαβεν αὐτὸ κρυφίως εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ τὸ μετεκόμισεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας ἐκηδεύθη μὲ βασιλικὰς τιμὰς.

Ἐν ἔτει δὲ 1871 μετεκομίσθη τὸ ἱερόν λείψانون εἰς Ἀθήνας καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναύσκῳ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, ὅστις κεῖται πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως. Ἐμπροσθεν δὲ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἡ πατρὶς ἔστησε πρὸς τιμὴν τοῦ ἔθνομάρτυρος μαρμάρινον ἀνδριάντα.

14. Ο ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

(1777—1827).

Ἡ σημαία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Γερμανὸς ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1777. Εἰς λίαν νεαρὰν ἡλικίαν ἐχειροτονήθη διάκονος τοῦ μητροπολίτου Ναυπλίας, κατὰ δὲ τὸ 29 ἔτος τῆς ἡλικίας ἱεράρχης παλαιῶν Πατρῶν. Κατηχηθεὶς τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας εἰργάσθη μετὰ ζήλου πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ καὶ πρῶτος κατὰ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821 ὕψωσεν ἐν Ἀγίᾳ Λαύρᾳ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας· ἐχάραξε δὲ καὶ σφραγίδα ἐχουσαν τὸν σταυρόν,

κλάδον δάφνης, καὶ ἐπιγραφὴν «Σφραγίς Ἰουθε-
ρίας».

Αὐτὸς κατ' ἀρχὰς διηύθυνε τὸ πολεμικὸν γραφεῖον τῆς Ἑλ-
ληνικῆς ἐπαναστάσεως. Συνειργάσθη ὡς μέλος εἰς τὴν πρώτην
καὶ τρίτην ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴν συνέλευσιν. Εἰς τὴν τελευ-
ταίαν ἐγένετο καὶ προεδρὸς αὐτῆς, ἀπέθανε δὲ ἐν Ναυπλίῳ ἐν
ἔτει 1827.

15. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ. ΑΛΑΜΑΝΑ.

Ὁ Ἀθανάσιος Διακὸς ἐγεννήθη ἐν Μουσούνιτση τῆς Παρ-
νασσίδος τῷ 1776. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
πατρός του, Νίκου τοῦ Γραμματικοῦ, ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς τι-
μοναστήριον, καὶ ἐκεῖ μετὰ τινα ἔτη ὁ Ἀθανάσιος ἐχειροτο-
νήθη διάκονος. ἔκτοτε δὲ ἐκαλεῖτο Διάκως. Ὁ νεαρὸς Δια-
κὸς φύσει φιλελεύθερος καὶ μισῶν τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων
ἐγκατέλιπε τὸν μοναχικὸν βίον καὶ ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ
καὶ τῆς πατρίδος, ἀνέβη εἰς τὰ ὄρη ὡς κλέφτης. Καὶ κατὰ
πρῶτον μὲν ἐτάχθη ὑπὸ τὸν ἀρχιπτελὸν Σκαλτσάν, ἔπειτα δὲ
προσελήφθη ὡς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου,
τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὴν ὀπλαρχηγίαν τῆς Βοιωτίας.
Ἐψώσας δὲ ἐν Λεβαθεῖα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐξη-
νάγκασε τοὺς ἐν Λεβαθεῖα Τούρκους νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα.
ἐκεῖθεν μετέβη καὶ κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας μετὰ τοῦ Πα-
νουργιᾶ καὶ Δυοβουνιώτου, ὅπως ἀποκρούσωσι τὸν ὑπὸ τὸν
Ὁμέρ Βριώνην τουρκικὸν στρατόν. Ὁ Διακὸς κατέλαβε τὴν
ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ γέφυραν (γ ε φ ὄ ρ ι τ ῆ ς Ἀ λ α-
μ ᾶ ν α ς) μετὰ τετρακοσίων ἀνδρῶν.

Ἡ θέσις αὕτη ἦτο μάλλον ἐπικίνδυνος. Ὅτε δὲ ἐπλησί-
 ασεν ὁ ἐχθρός, ἀπέμεινε μὲ 48 μόνον συντρόφους, οἱ δὲ λοι-
 ποὶ διεσκορπίσθησαν. Τινὲς προτείνουν εἰς αὐτὸν νὰ φύγη,
 εἰς δὲ μάλιστα τῷ προσφέρει καὶ τὸν ἵππον του, ἀλλ' ὁ νέος
 τῶν Θερμοφυλῶν Λεωνίδας, ἀπαντᾷ «ὁ Διάκος δὲν φεύγει»,
 καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μάχηται ὡς ἀληθὴς ἥρωας. Σπάζει τὸ του-
 φέκι του καὶ σύρει τὴν σπάθην, ἀλλὰ καὶ τὴν σπάθην μετὰ
 πολύωρον μάχην ἔθραυσεν ἄνω τῆς λαβῆς σφαῖρα ἐχθρική,
 ἄλλη δὲ σφαῖρα τοῦ ἔθραυσε τὸν δεξιὸν βραχίονα. Καὶ ἐπι-
 τέλους ὁ Διάκος περικυκλωθεὶς συλλαμβάνεται ζωντανός, δέ-
 σμιος ὡς σύρεται πρὸς τὸν Ὀμὲρ Βριώνην. Οὗτος θαυμάσας τὴν
 ὠραίαν αὐτοῦ μορφήν καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα προτείνει εἰς
 τὸν αἰχμάλωτον, ὅτι τοῦ χαρίζει τὴν ζωὴν, ἂν συναინῆ νὰ
 ἀρνηθῆ τὴν πίστιν του. Ὁ Διάκος ἀπαντᾷ «Ἕλληνα ἐγεννή-
 θηκα καὶ Ἕλληνα θὰ πεθάνω». Τότε κατεδικάσθη νὰ σου-
 βλισθῆ καὶ νὰ ψηθῆ ζωντανός. Ὁ ἥρωας ἐσου-
 βλίσθη καὶ ἐψήθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὡς ἀρνίον. Ὑπέστη δὲ τὸ
 μαρτύριον μετὰ καρτερίας ὑπερανθρώπου, ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς
 μεγάλους τῆς πίστεως μάρτυρας καὶ τοὺς ἥρωας τῆς πατρίδος,
 χωρὶς οὐδὲνα νὰ ἐκβάλῃ στεναγμόν, χωρὶς οὐδὲν νὰ χύσῃ
 δάκρυ! (23 Ἀπριλίου 1821). Μόνον δὲ ὅτε ἐσύρετο εἰς τὸν
 τόπον τοῦ μαρτυρίου καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα αὐτοῦ περίξ εἰς
 τοὺς γλοεροὺς λειμῶνας καὶ τὰ ἀνθισμένα δένδρα, εἶπε μὲ πι-
 κρὸν παράπονον.

«Γιὰ ἰδὲς καιρὸν ποῦ διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
 Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγάξ' ἡ γῆ χορτάρι».

16. ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ

(1796—1825)

Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς (8 Μαΐου 1821)

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσος ἦτο υἱὸς τοῦ περιφήμου ἄρματωλοῦ Ἀνδρούτσου ἐκ Λοκρίδος γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1790. Κατὰ τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας τὸν προσέλαβεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς καὶ τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων του. Βραδύτερον δὲ τὸν διώρισεν ἄρματωλὸν τῆς Λεβαδείας καὶ μετ' ὀλίγον προήγαγεν εἰς γενικὸν ἄρματωλόν. Ὅτε δὲ ἡ Τουρκία ἐκῆρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὁ Ὀδυσσεὺς ἔσπευσε νὰ συναγωνισθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸν ἥρωϊκὸν θάνατον τοῦ Διάκου κατῆλθεν εἰς Γραβιάν, ὅπως ἐμποδίσῃ τὸν Ὁμέρ Βριώνην, ὅστις ἐπήρχετο κατὰ τῆς Ἀμφίσσης. Ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη, ἵνα οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ὀπλαρχηγῶν καταλάβωσι τὰς πέριξ ὄχυράς θέσεις, αὐτὸς δὲ καταλάβῃ τὸ π λ ι ν θ ὄ κ τ ι σ τ ο ν χ ἄ ν ι τ ῆ ς Γ ρ α β ι ᾶ ς. Εἶπε δὲ εἰς τὰ παλληκάρια του. «Ὅποιος ἀπὸ σᾶς, παιδιᾶ, θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ ἐκεῖ εἰς τὸ χάνι, ἅς πιασθῆ κατόπιν μου εἰς τὸν χορόν», καὶ παρευθὺς 117 γενναῖοι ἥρωες ἐπιάσθησαν κατόπιν αὐτοῦ, χειροκρατούμενοι δὲ καὶ τραγωδοῦντες εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰσῆλθον καὶ οἱ τρεῖς ξενοδόχοι. Ταχέως ἔφραξαν μὲ λίθους θύρας καὶ παράθυρα καὶ ἤνοιξαν π ο λ ε μ ῖ σ τ ρ α ς. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν καὶ οἱ Τοῦρκοι· οἱ τὰ πέριξ κατέχοντες Ἕλληνες ἐξεβλήθησαν ἐκεῖθεν μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ὅλη δὲ ἡ τουρκικὴ στρατιὰ ἐφώρμησε πρὸς τὸ χάνι. Προεπορεύετο δὲ τῆς στρατιᾶς ὁ ε ρ β ῖ σ η ς ἔφιππος. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἠρώ-

τησεν αὐτὸν ποῦ πηγαίνει, ἐκεῖνος δὲ ἀπήντησε· «Νὰ σφάξω ἐχθροὺς τοῦ προφήτου,» ἀλλὰ πρὶν τελειώσῃ τὸν λόγον του, ὁ Ὀδυσσεὺς ἐτουφέκισε καὶ τὸν ἔρριψε νεκρὸν καὶ χλευάσας αὐτὸν λέγει. «Τώρα πήγαινε νὰ εἰπῆς χαιρετίσματα εἰς τὸν προφήτην σου.» Οἱ Ἄλβανοὶ ἐφορμῶσι μετὰ μανίας λυσσώδους νὰ κρημνίσωσι τὸ χάνι καὶ κατασπαράξωσι τοὺς ἐντός. Ἄλλ' οἱ ἐντός πυροβολοῦντες διασπείρουσι τὸν ὄλεθρον εἰς τὰς τάξεις των, ἀποκρούουσι τὰς ἐπανελημμένας αὐτῶν ἐφόδους καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἔκρινε καλὸν νὰ ἐγκαταλίπη τὸ χάνι καὶ τὴν νύκτα πάντες οἱ Ἕλληνες ἐξέφυγον εἰς τὸ βουνὸν πατοῦντες ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πτωμάτων. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν 4 μόνον, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν ὑπὲρ τοὺς χιλίους. Οἱ Τούρκοι μετὰ τὸ πάθημα τοῦτο δὲν ἐτόλμησαν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὴν Ἀμφισσαν.

17. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ

(1793—1877)

Ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον τῶν Φάρων ἐν ἔτει 1793. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ οἱ Τούρκοι κατέστρεψαν τὴν εὐανθῆ Χίον καὶ ἐφόνευσαν χιλιάδας Χριστιανῶν, ὁ Κανάρης διὰ τῆς εὐτολμίας αὐτοῦ μετεβλήθη εἰς ἀτρόμητον τῆς θαλάσσης ἥρωα. Οἱ Ἕλληνες θέλοντες νὰ ἐκδικηθῶσι τὴν σφαγὴν τῆς Χίου ἀπεφάσισαν νὰ καταστρέψωσι τὸν τουρκικὸν στόλον διὰ τῶν πυρπολι-

κῶν των. Τὸ ἐπιχείρημα ἦτο λίαν παράτολμον καὶ ριψοκίνδυνον, ἀνέλαβον δὲ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ δύο τολμηρότατοι ναῦται ὁ ἐξ Ὑδρας Ἀνδρέας Πιπῖνος, κοὶ ὁ ἐκ Ψαρῶν Κωνσταντῖνος Κανάρης. Κοινωνήσαντες οὗτοι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐπέβησαν φαιδροὶ εἰς δύο πυρπολικά καὶ ἐπλεον πρὸς τὴν Χίον, ἵνα θυσιάσωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸν ζηλωτὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος θάνατον. Ἄλλ' αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης καταλήφθησαν ὑπὸ γαλήνης πλησίον δύο τουρκικῶν φρεγατῶν. Τὸ πλήρωμα καταληφθὲν ὑπὸ τρόμου ἐξώρκιζε τὸν Κανάρην νὰ ἐπιστρέψωσιν ὀπίσω, ἀλλ' αὐτὸς εἶπεν ἐντόνως· «Ὅσοι φοβεῖσθε, πέστε εἰς τὴν θάλασσαν νὰ σωθῆτε, ἐγὼ θὰ καύσω τὸν Καπουδᾶν πασσᾶν.» Τέλος μετὰ πολλοὺς κινδύνους τὰ δύο πυρπολικά ἔφθασαν ἀπαρατήρητα εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου· ἦτο δὲ ἡ τελευταία νύξ τοῦ Ῥ α μ α ζ ᾶ ν. Εἶνε δὲ τὸ Ῥ α μ α ζ ᾶ ν θρησκευτικὴ τριακονθήμερος νηστεία τῶν Μουσουλμάνων, κατὰ τὴν ἐποίαν οὗτοι τὴν μὲν ἡμέραν νηστεύουσι, τὴν δὲ νύκτα ῥίπτονται εἰς εὐωχίας. Ἡ νύξ ἦτο σκοτεινὴ καὶ ἀσέληνος (6—7 Ἰουνίου 1822), ἀλλὰ τὰ ἀπαστράπτοντα φῶτα ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ἔκαμνον τὰ πάντα ὄρατά. Συνευωχεῖτο δ' ἐντὸς τῆς ναυαρχίδος ὁ Καρᾶ-Ἀλῆς μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ, ἀντήχουν δὲ περίρξι οἱ ἀλαλαγμοὶ ἀπὸ τρισχιλίων στομάτων μὲ τοὺς ἤχους τῶν μουσικῶν ὀργάνων. Τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη διῆλθε διὰ μέσου τοῦ στόλου ἀθέατον καὶ προσεκολλήθη εἰς τὰ πλευρὰ τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος. Αὐτὸς ὁ Κανάρης ἰδιοχείρως ἤναψεν αὐτὸ καὶ αἱ φλόγες τοῦ πυρπολικοῦ μετέδωσαν ταχέως τὸ πῦρ εἰς τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα. Τελευταῖος ὄλων ἐπήδησεν ὁ Κανάρης ἐκ τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὴν λέμβον κραυγάζων· «Νά, ἰδέτε, παληότουρκοι, τί ὠραία φωτοχυσία διὰ τὸ μπαϊράμι_ σας!» Ἡ ναυαρχὴ παραχρῆμα μετεβλήθη εἰς φλογερὸν ἠφαιστειον. Οἱ

Τούρκοι ἔντρομοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὰς λέμβους διὰ νὰ σωθῶσιν, ὁ δὲ Καρᾶ-Ἀλῆς εἰσπηδήσας εἰς λέμβον ἐκτυπήθη εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ καταπεσούσης κεραίας, καὶ ἅμα ἀπεβιδάσθη εἰς τὴν ἀκτὴν ἐξέπνευσεν. Ἡ δὲ ναυαρχὸς ἀνετινάχθη μετὰ πατάγου φοβεροῦ εἰς τὸν ἀέρα, ἀφ' οὗ μετεδόθη τὸ πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην. Ὁ ἐνδοξὸς πυρπολητῆς καὶ οἱ λοιποὶ σύντροφοὶ τοῦ ἐπανεπλευσαν σῶοι εἰς τὰ Ψαρά. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ὑπεδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ὁ Κανάρης ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀσκεπῆς καὶ ἀνυπόδητος ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤναψε λαμπάδα καὶ ἠὺχαρίστησε τὸν Θεὸν διὰ τὸ κατόρθωμα.

Καὶ ἄλλα παρόμοια ἀνδραγαθήματα διέπραξεν ὁ Κανάρης κατὰ τὸν ἱερὸν ἡμῶν ἀγῶνα, τὰ ὅποια διεφήμισαν τὸ ὄνομά του καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον. Ἡ δὲ ἐλευθερωθεῖσα πατρίς ἐτίμησε τὸν Κανάρην μὲ τὰ μέγιστα ἀξιώματα. Ἀπέθανε δὲ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1877 ὡς πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος.

18. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

(1769—1835)

Ναυμαχία τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ἡ μεγάλη ναυμαχία τοῦ Γέροντος. Ἡ μεγαλοψυχία αὐτοῦ.

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Βώκου, ἐγεννήθη ἐν Ὑδρᾷ τῷ 1769. Παιδίον μικρὸν ἐγένετο ναύτης καὶ κατὰ τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας του ἀπέκτησε πλοῖον ἰδικόν του. Ὁ

Μιαούλης είχε πλείστας ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἑλαττώματα, τὰ ὅποια ὁμως ἀπέκοψεν ἐντελῶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Μιαούλης δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς αὐτήν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ὅτι τὰ μικρὰ πλοῖα τῆς Ἑλλάδος θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τῶν πελωρίων σκαφῶν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἄλλ' ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ὅστις ἀνεγνώριζε τὴν ἐξοχὸν ἰκανότητα τοῦ Μιαούλη, παραλαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν κατέπεισε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Μιαούλης ἐγεινεν ἄλλος ἄνθρωπος καὶ ἀφιερῶθη ὅλος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἐκοψεν ὅλα του τὰ ἑλαττώματα, ἐλησμόνησε τὰς διασκεδάσεις του, ἔχυσε τοὺς οἴνους του, τοὺς ὁποίους εἶχεν εἰς τὴν ἀποθήκην του, καὶ ἔκτοτε καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα δὲν ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα του οὔτε οἶνον οὔτε καπνόν.

Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1822 ὁ Μιαούλης μετὰ τριῶν μόνον πλοίων ἐφορμήσας κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὅστις ἔπλεε πρὸς τὰς Πάτρας, συνεκρότησε τὴν πρώτην ναυμαχίαν, καθ' ἣν ἐνίκησε καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν. Κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ τουρκικὸς στόλος συγκεῖμενος ἐξ 84 μεγάλων σκαφῶν εἰσέπλεεν εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ἵνα τροφοδοτήσῃ τὰ φρούρια τῆς Ναυπλίας. Ὁ Μιαούλης ἀντετάχθη κατ' αὐτοῦ καὶ μετὰ πεισματώδη ναυμαχίαν τρέπει αὐτὸν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Κατ' Αὐγούστον τοῦ 1824 ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χοσρέφ καὶ ὁ Αἰγυπτιακὸς ὑπὸ τὸν Ἰμβραήμ. πασσαῦν ἐπῆλθον κατὰ τῆς Σάμου. Ἡρίθμει δὲ ἐν ὄλῳ ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ὑπὲρ τὰ 100 μεγάλα πολεμικὰ σκάφη, καὶ ὑπὲρ τὰ 300 σκευαγωγὰ, 2,500 πυροβόλα καὶ 50,000 ναύτας καὶ στρατιώτας. Ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Ἑλληνικὸς στόλος ἠρίθμει 80 μικρὰ σκάφη, 850 μικρὰ πυρο-

βόλα καὶ 5,000 ναύτας. Τῆ 24 Αὐγούστου 6 πυρπολικά μετὰ 20 πολεμικῶν ἐπέπλευσαν παρατολμῶς κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, καὶ τὸν μὲν Χοσρέφ ἐξηνάγκασαν νὰ φύγη ὑπὸ τὰ τηλεβόλα τοῦ Βουδρουμίου, εἰς δὲ τὸν λοιπὸν στόλον ἐπήνεγκον τὴν σύγχυσιν. Τῆ 29 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνεκροτήθη ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ναυμαχιῶν. Ἡ τρικυμία εἶχε διαιρέσῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, καὶ 40 μὲν τῶν πλοίων παρέπλεον τὸ νησίδριον Φάρμακον, 22 δὲ διέμενον ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Γέροντος ἀκίνητα, κυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ Μιαούλη. Ὁ Ἰμβραήμ ἔχων εὐνοϊκὸν τὸν ἄνεμον ἐφόρμησεν ἀπὸ Καλύμνου διὰ πενταπλῆς παρατάξεως κατὰ τοῦ Μιαούλη, ὅστις διέτρεξε τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἄλλ' εἰς τὴν κινδυνώδη ἐκείνην στιγμήν ἀνεδείχθη ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Μιαούλη καὶ ἡ ἰκανότης καὶ καρτερία τῶν Ἑλλήνων ναυμάχων. Διὰ τῶν λέμβων σύρας τὰ πλοῖα ἔταξεν ἔμπροσθεν αὐτῶν τὰ πυρπολικά. Μετὰ γιγάντιον ἀγῶνα οἱ Ἕλληνες πυρπολήσαντες ἓνα πάρωνα καὶ τὴν Τυνησιᾶν ναυαρχίδα ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον. Μετὰ δύο ἡμέρας οὗτος ἐπανελάβε τὴν ἐπιθεσιν καὶ ἐπὶ 10 ἡμέρας ἐπέκειτο φοβερός, ἕνα διασπάτη τὸν Ἑλληνικὸν στόλον καὶ κατασπαράξῃ τὴν Σάμον. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες καὶ πάλιν ὑπερίσχυσαν καὶ ἐξηνάγκασαν τὸν μὲν Χοσρέφ νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τὸν δὲ Ἰμβραήμ εἰς τὴν Σούδαν, τὸν λιμένα τῆς Κρήτης.

Πολλάκις δὲ ὁ Μιαούλης καὶ κατόπιν ἐνίκησε τὸν Τουρκικὸν στόλον καὶ τρεῖς ἐτροφοδότησε τὸ πολιορκούμενον Μεσολόγγιον. Ὅτε δὲ ἡ Ἐθνικὴ συνέλευσις ἀνέθηκε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὸν Ἄγγλον ναύαρχον Κόχραν, ὁ Μιαούλης προθύμως ἐδέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ἀπλοῦς πλοίαρχος ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ἐν ἔτει δὲ 1832 ἡ ἐν Προνοίᾳ Ἐθνικὴ συνέλευσις ἐξέλεξεν αὐτὸν μέλος τῆς πρεσβείας καὶ ἀπέστειλεν εἰς

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Μόναχον, ἵνα συνοδεύσῃ τὸν βασιλέα Ὅθωνα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μιαούλης ἐν Ἀθήναις καὶ ἐτάφη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς παρὰ τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους (11 Ἰουνίου 1835). — Ἐν ἔτει δὲ 1889 ἐστήθη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐρμουπόλεως μαρμάρινος αὐτοῦ ἀνδριάς.

19. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

(1770—1843)

Ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς. Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλν. Ἡ στρατιωτικὴ εὐφύια καὶ τὸ ἀκατάβλητον φρόνημα τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης ἐγεννήθη τῇ 3 Ἀπριλίου 1770. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἑκαλεῖτο Κωνσταντῖνος, ἡ δὲ μήτηρ παρακολουθοῦσα τὸν σύζυγόν της καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐγέννησε τὸν Θεόδωρον ὑποκάτω ἑνὸς δένδρου ἐπὶ τινος ὄρους τῆς Μεσσηνίας. Ὅτε δὲ ὁ πατὴρ του καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς του ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Θεόδωρος διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Ἐκτοτε ὤμοσεν ἐκδίκησιν καὶ κατέφυγεν ὡς κλέφτης εἰς τὰ βουνά. Δεκαπενταέτης διωρίσθη ἀρματωλὸς Λεονταρίου, ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἐπεβουλευθήσαν τὴν ζωὴν τοῦ νεοῦ ἀρματωλοῦ. Μετὰ πολλὰς δὲ καταδιώξεις καὶ μυρίους κινδύνους ὁ Κολοκοτρῶνης κατέφυγεν εἰς Ζάκυνθον. Καταταχθεὶς ὡς λοχαγὸς εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατόν, διέπρεψεν εἰς πολλὰς μάχας κατὰ τῶν Γάλλων καὶ προήχθη εἰς ταγματάρχην. Κατὰ δὲ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Μάννην (6 Ἰανουαρίου 1822) καὶ τῇ 23 Μαρτίου, μετὰ τοῦ Πετρόμπετη καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐξήγειρε τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν καὶ ἐκυρίευσεν τὰς Καλάμας, τὰς ὁποίας κατεῖχον οἱ Τούρκοι. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Καρύταιναν καὶ κατετρόπωσεν τουρκικὸν ἀπόσπασμα εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ διεδόθη ἡ ἐπανάστασις καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ Τούρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὰ φρούρια. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης συνέλαβε τὸ στρατηγικὸν σχέδιον νὰ καταλάβῃ τὰς ὄρεινὰς θέσεις καὶ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Τρίπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον κλεισθῆ ἑκατὰ χιλιάδες Τούρκων.

Οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τρεῖς ὄχυράς θέσεις, τὸ Χρυσόβιτσι ὁ Κολοκοτρώνης, τὴν Πιάναν ὁ Πλαπούτας καὶ τὸ Βαλτέτσι ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης. Τουρκικὸς στρατὸς ἐκ δεκατριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν Βαλτετσίῳ ὠχυρωμένων 845 Ἑλλήνων. Πρὸς βοήθειαν αὐτῶν ἔδραμον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας, οἱ δὲ Τούρκοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη περίφημος μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους. Ἡ μάχη διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας. (12—13 Μαΐου 1821).

Οἱ δὲ ἐν Τριπόλει Τούρκοι στενωδῶς πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ πάσχοντες δεινῶς ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ λοιμοῦ ἤρχισαν τὰς διαπραγματεύσεις περὶ παραδόσεως. Ἄλλ' ἐνῶ ἐξηκολούθουν αἱ διαπραγματεύσεις, 50 Ἕλληνες ἀνέβησαν εἰς τὸ τεῖχος καὶ ἤνοιξαν μίαν πύλην τοῦ φρουρίου. Δι' αὐτῆς εἰσώρμησαν πάντες οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν πόλιν καὶ ἤρχισαν τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν σφαγὴν (23 Σεπτεμβρίου 1821). Ὁ Κολοκοτρώνης παρενέβη καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ἔσωσε τοὺς Τουρκαλβανούς, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἠπειρον μὲ τοὺς θησαυροὺς των.

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς ὠφέλησε πολὺ τὴν ἐπανάστα-

σιν, διότι εὔρον οἱ Ἕλληνες ἐντὸς αὐτῆς πλούσια λάφυρα καὶ πολλὰ ὄπλα, μὲ τὰ ὁποῖα ὠπλίσθησαν, ἐν ᾧ ἕως τότε ἔφερον σφενδόνας καὶ ῥόπαλα.

Ἐν ἔτει 1822 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Δράμαλης μὲ 30 χιλιάδας ἐκλεκτοῦ στρατοῦ καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Ἀργολίδα. Ἐκεῖ εὔρε τὴν πρώτην ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν ἐκ Μάνης Καραγιάννην, ὅστις εἶχε προκαταλάβῃ τὸ φρούριον τοῦ Ἄργους. Κατόπιν ἦλθε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης μὲ 700 ἄνδρας. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγούς κατέλαβε τοὺς Μύλους καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Δράμαλην νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι ὁ στρατός του ὑπέφερον ἀπὸ πείναν καὶ ἀσθένειαν. Ὁ Κολοκοτρώνης προιδὼν τὸν σκοπὸν τοῦ Δράμαλη προκατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων μετὰ 2350 ἀνδρῶν καὶ ἐπιπεσὼν κατὰ τῶν ὑποχωρούντων Τούρκων ἐφόνευσε τέσσαρας χιλιάδας καὶ ἔλαβε πλουσιώτατα λάφυρα (26 Ἰουλίου 1822). Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπωνομάσθη *σωτήρ τῆς πατρῆδος* καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς γερουσίας *ἀρχιστράτηγος* τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Νικήτας ἀνδραγαθήσας ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐπωνομάσθη *Τουρκοφάγος Νικήταρ*.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ σουλτάνος δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἔπεμψε τὸν υἱὸν του Ἰμβραήμ πασσᾶν μὲ πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον (1825).

Ὁ Ἰμβραήμ πασσᾶς, ἀφ' οὗ καθυπέταξε τὴν Κρήτην καὶ Κάσον καὶ κατέστρεψε τὰ Ψαρά, ἀπέβιβασε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἐπανάστασις διέτρεξεν ἤδη τὸν μέγιστον κίνδυνον καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ ἔθνους ἐστράφησαν πάλιν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην. Οὗτος εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν περίστασιν ἀνέπτυξε πᾶσαν δραστηριότητα καὶ ἀνεδείχθη ἀληθῶς *σω-*

τῆ ρ τῆ ς πα τ ρ ί ο ς. Μὴ ἔχων δ' ἄρκετον στρατὸν νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ φοβεροῦ Ἰμβραήμ, παρηνώχλει αὐτὸν ἀκαταπαύστως δι' ἀψιμαχιῶν καὶ δι' αἰφνιδίων ἐπιθέσεων. Διὰ τῆς ἀκαταβλήτου δὲ δραστηριότητος αὐτοῦ καὶ ἐπιμονῆς τοιαύτην καρτερίαν ἐνεποίησεν ὁ Κολοκοτρῶνης εἰς τοὺς Πελοποννησίους, ὥστε αὐτοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑποστῶσι τὰ πάντα παρὰ νὰ ὑποταγῶσιν. Οὐδεμία δὲ ἄλλη ἱστορία ἀνέγραφέ ποτε σκληροτέρας δοκιμασίας ἀπὸ ἐκείνας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ πατέρες ἡμῶν κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος.

Ὁ βασιλεὺς Ὅθων μεγάλως ἐτίμησε τὸν Κολοκοτρῶνην, διορίσας αὐτὸν ἀντιστράτηγον καὶ σύμβουλον τῆς ἐπικρατείας. Ἐκαλεῖτο δὲ παρ' ὄλων ὁ Γέρω τῶν Μωρητῶν. Ἐτελεύτησε δ' ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Φεβρουαρίου 1843 καὶ ἐκηδεύθη μὲ ἐξαιρετικὰς τιμὰς. Ὅλον δὲ τὸ ἔθνος ἐπένησε τὸν θάνατόν του.

20. ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

(1790—1823)

Νυκτερινὴ ἔφοδος κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου καὶ θάνατος αὐτοῦ. Ἡ χρυσότις καὶ ἡ ἀνδρεία αὐτοῦ.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη γεννηθεὶς ἐν Σουλίῳ τῷ 1790. Ὁ Μάρκος, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἄρματωλῶν, ὑπηρέτησε παρὰ τῷ Ἀλῆ — πασῶ. Ὅτε

δὲ οὗτος ἀπεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου, εἰ Σουλιῶται ἔλα-
 βον τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν
 καὶ ἠνώθησαν μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Ἄλῃ—
 πασσᾶ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδον, ὅτι ἐξηπατῶντο, κατώρθωσαν διὰ
 τολμηροτάτου στρατηγήματος νὰ καταλάβωσιν ἐξ ἐφόδου τὸ
 φρούριον τῆς Ῥινιάσης, ὅποθεν ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευ-
 θερίας καὶ ἔστρεψαν τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Τούρκων (κατὰ Νο-
 ἔμβριον 1821). Μαθὼν ὁ Μάρκος, ὅτι στέλλονται πολεμεφῶδια
 ἐξ Ἄρτης πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατὸν, παραμονεύσας μὲ 200
 παλληκάρια ἐκυρίευσεν τὰ πολεμεφῶδια καὶ τὰ ἐπεμψεν εἰς τὸ
 Σοῦλι μὲ τοὺς ἰδίους Τούρκους ἀγωγιάτας. Μετὰ τὴν παράδο-
 σιν τοῦ Ἄλῃ—πασσᾶ, ὁ Χουρσίτ—πασσᾶς ἐστράτευσε κατὰ
 τοῦ Σουλίου μὲ 14 χιλιάδας Ἀλβανῶν (3 Μαΐου 1822).

Οἱ Σουλιῶται μετὰ ἥρωϊκὴν ἀντίστασιν ἠναγκάσθησαν νὰ
 ἀποσυρθῶσιν εἰς ὀχυρωτέρας θέσεις, τὸ Ἄβαρινον, τὴν Χώνιαν
 καὶ τὴν Κιάφαν. Στρατὸς ἐξ Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον
 Μαυροκορδάτον ἀπεστάλη πρὸς βοήθειαν τῶν Σουλιωτῶν. Ἄλλ'
 ὁ στρατὸς οὗτος ὑπέστη φοβερὰν καταστροφὴν πλησίον τοῦ
 χωρίου Πέτα, εἰ δὲ Σουλιῶται ἠναγκάσθησαν δευτέραν φοράν
 νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ Σοῦλι (27 Ἰουλίου 1822). Διεκρίθη ὁ
 Μάρκος καὶ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ
 δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις θέλουσα νὰ ἀνταμειψῇ τὰς πρὸς τὴν
 πατρίδα ὑπηρεσίας, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τὸ δίπλωμα τοῦ
 σ τ ρ α τ η γ ο ὕ, ἀλλ' ὁ μετριοφρων Μάρκος, ἵνα μὴ προσβληθῇ
 ἢ φιλοτιμία τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐξέσχισε τὸ δίπλωμα καὶ
 εἶπεν : «Ὅποιος εἶνε ἄξιος, τὸ πέρνει μὲ τὸ σταθὶ του.»

Τὸ ἐπόμενον ἔτος πολυάριθμοι Τουρκαλβανοὶ εἰσέβαλον εἰς
 τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τετρακισχίλιοι τούτων ἐστρατοπέδευσαν
 παρὰ τὸ Καρπενήσιον. Ὁ Μάρκος συνεννοηθεὶς μὲ τοὺς Αἰτω-
 λούς καὶ Ἀκαρνανᾶς ἀπεφάσισε νὰ ἐπιπέσῃ διὰ νυκτὸς εἰς τὸ

στρατόπεδον τῶν πολεμίων. Ἦλθεν ἡ ὠρισμένη ὥρα καὶ ὁ Μάρκος εἰς μάτην περιέμεινε τὸ σύνθημα διὰ τὴν κοινὴν ἐπίθεσιν. Ἀνυπομονῶν ἐπιπίπτει αὐτὸς μόνος περὶ τὰ μεσάνυκτα μὲ 350 Σουλιώτας. Ἐντρομοὶ ἐξύπνησαν οἱ Τουρκαλβανοὶ καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Δισχίλιοι τούτων ἐφονεύθησαν. Ἄλλ' ὁ Μάρκος ἀνυψωθείς ἐπὶ μάνορας, ἐν ᾧ ἦτο ἕτοιμος νὰ εἰσπηδήσῃ ἐντός, ὅπου εἶχε τὴν σκηνὴν τοῦ ὀρχηγῶς τῶν Τουρκαλβανῶν, ἐκτυπήθη ὑπὸ σφαίρας εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἔπεσε νεκρὸς (10 Αὐγούστου 1823). Οἱ Σουλιῶται ἐπέστρεψαν συγχομίζοντες μετὰ πολλῶν λαφύρων καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Μάρκου, τὸν ὁποῖον ἔθαψαν ἐν Μεσολογγίῳ μετὰ μεγάλων τιμῶν.

21. ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

(10 Ἀπριλίου 1826.)

Τὸ Μεσολόγγιον κεῖται μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου (Ἀσπροποτάμου) καὶ τοῦ Εὐήνου (Φεΐδαρη) ποταμοῦ καὶ τῶν ὑπαιρειῶν τοῦ ὄρους Ἀρακύνθου (Ζυγοῦ). Ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του δὲ εἶχε μεγίστην στρατηγικὴν σημασίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἕλληνας μετὰ τὴν ἐν Πέτρα ἡτταν καὶ τοῦ Σουλίου τὴν πτώσιν αὐτὸ ἐθεώρησαν ὡς τὸ καταλληλότετον μέρος, ἵνα ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν Τούρκων. Τουρκικὸς δὲ στρατὸς ἐκ 12,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Ὁμέρ Βριώνην καὶ Κιουταχῆν ἐπολιορκήσεν αὐτό. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πείσωσι τοὺς πολιορκουμένους νὰ παραδοθῶσιν, ἀπε-

φάσισαν νὰ κυριεύσωσιν αὐτὸ ἐξ ἐφόδου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων. Ἄλλ' ἡ ἐφοδος αὐτῶν ἀπεκρούσθη καὶ αὐτοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀπέλθωσι διὰ νυκτός. Διήρκεσε δὲ ἡ πρώτη αὕτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1825 ἕως τῆς 31 Δεκεμβρίου 1822.

Ἐν ἔτει δὲ 1825 ὁ Σουλτάνος διώρισε στρατάρχην τῆς Ῥούμελης τὸν Κιουταχὴν καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον, οὗτος δ' ἐπολιορκήσεν αὐτὸ μὲ 20 χιλιάδας στρατοῦ (13 Ἀπριλίου 1825). Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν εἶχον ἐπισκευάσῃ τὰ τείχη τοῦ φρουρίου. Πεντακισχίλιοι δὲ μαχηταὶ ἀπετέλουν ἤδη τὴν φρουρὰν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὑπῆρχον ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ δωδεκακισχίλια ψυχαὶ γερόντων, γυναικῶν καὶ παιδῶν. Τρεῖς ἐφόδους ἐπεχείρησαν οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς ἀπέκρουσαν οἱ Ἕλληνες. Δίς δὲ ἐξορμήσασα ξιφῆρης ἡ φρουρὰ ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὰς θέσεις των καὶ ἐπέστρεψε φέρουσα πολλοὺς αἰχμαλώτους, καὶ πολλὰ λάφυρα.

Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος κατώρθωσε νὰ λύσῃ τὸν ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμόν, νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1825 ἐστάλη παρὰ τοῦ Σουλτάνου πρὸς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ ὁ διαβόητος Ἰμβραήμ πασσᾶς μὲ δέκα χιλιάδας ἐκλεκτοῦ στρατοῦ καὶ μὲ πολλὰ τηλεβόλα. Ὁ Ἰμβραήμ πασσᾶς ἀνεγείρας νέα χαρᾶκώματα ἐκαυχῆθη ὅτι ἐντὸς δύο ἐβδομάδων θὰ κυριεύσῃ τὸν φράκτην ἐκεῖνον, πρὸ τοῦ ὁποίου ὁ Κιουταχῆς ἐξώδευσεν ὀκτῶ μῆνας καὶ ἀπώλεσε δεκαπεντακισχιλίους ἄνδρας. Οἱ Ἕλληνες περιτῆλλον εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν ἐκ τῆς ἐλλείψεως πολεμεφοδίων καὶ τροφῶν, ἀλλ' ὁ Μιαούλης κατώρθωσε νὰ διαρρήξῃ τὸν ἀποκλεισμόν, νὰ νι-

κήση τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον καὶ νὰ κομίσῃ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐπανελήφθη ὁ ἀποκλεισμὸς καὶ ἤρχισε φοβερὸς κατὰ τοῦ φρουρίου κανονιοβολισμὸς. Ὁκτακισχίλια δὲ σφαῖραι καὶ βόμβαι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνεχῶς ῥιπτόμεναι ἐκάλυψαν τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως. Κατόπιν ὁ Ἰμβραῆμ ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ ἐξ ἐφόδου τὸ Μεσολόγγιον, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἤρχισαν αἱ ἀπὸ θαλάσσης ἐφοδοί. Καὶ τὸ μὲν νησὺδριον Βασιλαῶδι καὶ Ντολμα ἐκυριεύθησαν μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἡ ἀκατάβλητος Κλεισόβα, νησὺδριον περιφερείας 300 βημάτων, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζεν ὁ Κίτσος Τσαβέλλας μετὰ 130 γενναίων ἀνδρῶν, ἀντέστη νικηφόρος εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐφοδοὺς τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ἰμβραῆμ πασσᾶ, οἵτινες ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 1400 ἀνδρας. Ἄλλ' ἡ ἐπὶ τῆς Κλεισόβης ἐνδοξος αὕτη νίκη ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τοῦ Μεσολογγίου θρίαμβος. Διότι καὶ τὰ πολεμεφόδια καὶ αἱ ζωοτροφίαι ἐντελῶς ἐξέλιπον. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἠναγκάζοντο νὰ τρώωσι γάτας, ποντικούς, φύκη καὶ δέρματα ἐγεννήθησαν δὲ ὡς ἐκ τούτου θανατηφόροι νόσοι. Ὅλοι αἱ οἰκίαι εἶχον καταπέση, διότι ἐρρίπτοντο δισχίλια βόμβαι τὸ ἡμερονύκτιον. Ἐκ τῶν πολιορκουμένων πολλοὶ κατέκειντο ἀσθενεῖς, οἱ ὑγιεῖς περιπλανῶντο σκελετώδεις καὶ ἐλεεινοί. Καὶ ὅμως καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες διετήρουν ἀκατάβλητον τὸ φρόνημα καὶ ἐπρωτίμων τὸν θάνατον ἢ τὴν ὑποταγήν.

Τέλος συνελθόντες ἔκαμαν ἀπόφασιν τολμηρὰν νὰ διέλθωσι μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας διὰ μέσου τῶν πολεμίων. Τὸ σῶνθημα τῆς ἐξόδου ὠρίσθη νὰ δώσωσιν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Συμεῶν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Καραϊσκάκης καὶ Κώστας Βότσαρης. Ἄλλὰ τὸ σχέδιον ἐπροδόθη εἰς τοὺς πολεμίους παρὰ τινος Βουλγάρου. Οἱ πολέμιοι παρέταξαν τὸν στρατὸν καὶ τὸ πυροβολικὸν των ὅπι-

σθεν τῶν τριπλῶν χαρχωμάτων των, ἡμίσειαν δὲ ὄραν μακρὰν τὸ ἰππικὸν καὶ δισχιλίους Ἀλβανούς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ζυγοῦ. Οἱ ἐντὸς ὑπελογίζοντο ἐν ὄλῳ περὶ τοὺς 9000, ἀλλ' ἐκ τούτων μόνις 3000 ἦσαν ἀξιόμαχοι ἄνδρες, οἵτινες διηρέθησαν εἰς τρία μέρη ὑπὸ τὸν Νότην Βότσαρην, Κίτσον Τζαβέλλαν καὶ Μακρῆν, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν γέροντες, γυναῖκες, παῖδες, τραυματῖαι καὶ ἀσθενεῖς. Εἶχε παρέλθῃ τὸ μεσονύκτιον καὶ τὸ σύνθημα δὲν ἐδίδετο. Ὅτε δὲ ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, ἐξώρμησαν πάντες ξιφῆρεις κραυγάζοντες: «ἐμπρός, θάνατος εἰς τοὺς βαρβάρους». Ἡ πρώτη αὐτῶν ἐφοδος ὑπῆρξεν ἀκατάσχετος: οὔτε τὰ γιαταγάνια τῶν Ἀλβανῶν, οὔτε αἱ λόγχοι τῶν Αἰγυπτίων ἠδύναντο νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὄρμην αὐτῶν. Ἀλλ' ὀπισθεν ἠκούσθη αἴφνης κραυγὴ «ὀπίσω, ὀπίσω, εἰς τοὺς προμαχῶνά μας». Πλεῖστοι δὲ γέροντες, γυναῖκες καὶ παῖδες, ὀπισθοχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν. Συγχρόνως δὲ μετ' αὐτῶν εἰπώρμησαν καὶ τὰ στίφη τῶν πολεμίων καὶ σκηναὶ φρικῶδεις διεδραματίσθησαν. Διότι πολλοὶ εἰς πολλὰ μέρη θέτοντες πῦρ εἰς τὰς πυριτιδαποθήκας συνεθάπτοντο μετὰ τοὺς βαρβάρους ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων οὕτως ἐχάθησαν, ἄλλοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἀλλὰ μόνις οἱ ἐξεληθόντες διέβησαν τὰ χαρακώματα τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν τὸ ἰππικόν, τὸ ὁποῖον κατέσφαξε σχεδὸν πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν Μακρῆν. Κατόπιν ἐπετέθησαν οἱ Ἀλβανοὶ κατὰ τῶν διασωθέντων Ἑλλήνων, οἵτινες καταδιωκόμενοι ἔφθασαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ζυγοῦ περὶ τοὺς 1800. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων περὶ τοὺς 500 ἀπέθανον ἀπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους καὶ μόνις 1300 διεσώθησαν εἰς Ἀμφισσαν. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς πολιορκίας τοῦ ἡρωϊκοῦ Μεσολογγίου.

22. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς χωρίον τι τῆς Ἄρτης τῷ 1782. Νεώτατος τὴν ἡλικίαν παρηκολούθησε τὸν Κατσαντώνην ὡς ἀρματωλός. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν σωματοφυλακὴν του ὁ Ἄλῃ πασσάς. Ὁ Καραϊσκάκης ἦτο μικρόσωμος, ἰσχνός καὶ εὐκίνητος, δραστήριος καὶ πολὺ φιλόδοξος, εἶχε δὲ καὶ ἐξοχὸν στρατηγικὴν εὐφυΐαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Κομποτίῳ, ὅπου καὶ ἐπληρώθη, βραδύτερον δὲ ἐν Δραγαμίστῳ. Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἡ ἐπανάστασις εἶχε σβεσθῆ σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ μόνην τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν κατεῖχον οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐπολιόρχουν οἱ Τούρκοι. Κατὰ τὴν κρίσιμωτάτην δ' ἐκείνην στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος ὅλαι αἱ ἐλπίδες τοῦ ἔθνους ἐστράφησαν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην καὶ εἰς αὐτὸν ἡ τότε Κυβέρνησις ἀνέθηκε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς Στερεᾶς (19 Ἰουλίου 1826). Πρόεδρος δὲ τότε τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἦτο ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, ὅστις ἦτο προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἐλησμόνησε πᾶσαν ἐχθραν καὶ προέτεινε εἰς αὐτὸν τὴν δεξιάν καὶ εἶπεν ὅσα δύναται νὰ εἴπη ψυχὴ μεγαλόφρων καὶ εὐγενής. Ἦτο δὲ παρῶν τότε καὶ ὁ Βασίλειος Βουδούρης, ὅστις εἶπε πρὸς αὐτόν· « Ἀλήθεια, Καραϊσκάκη, δὲν ἔκαμες ἕως τῶρα ὅσον ἔπρεπε τὸ καθήκόν σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ διαφωτίσῃ νὰ τὸ πράξῃ εἰς τὸ μέλλον ». Ὁ Καραϊσκάκης συνελθὼν ἐκ τῆς συγκινήσεως ἀπήντησε· « Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, ὅταν θέλω γίνομαι ἄγγελος, καὶ ὅταν θέλω, γίνομαι διάβολος, εἰς τὸ μέλλον ὅμως θὰ γείνω ἄγγελος ». Καὶ ἀληθῶς ἄγγελος σωτηρίας ἀπέβη τῆς Στερεᾶς ὁ Καραϊσκάκης. Ἀνα-

χωρήσας ἐκ Ναυπλίου μὲ 130 μόνον ἀνδρας ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἡμερῶν συναθροίτας περὶ τοὺς τρισχιλίους ἀνδρας ἔσπευσεν ἐκεῖθεν καὶ παρὰ τὸ Χαϊδάριον ἐνίκησε τὸν στρατάρχην Κιουταχῆν.

Τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο νὰ ἀποκόψῃ πᾶσαν συκοινωνίαν εἰς τὸν Κιουταχῆν. Πρὸς τοῦτο ἀπεστάλη ὁ Κωλέττης εἰς Ἀταλάντην, ἀλλ' οὗτος ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Μουστάμπεη, ὅστις μετὰ τὴν νίκην ἐσκόπει νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Καραϊσκάκης ἀπέστειλεν ἔσπευσμένως τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ τὸν Γεώργιον Βάγιαν μὲ 500 ἀνδρας νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀράχωβαν. Μόλις δ' οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον, ἐπεφάνη καὶ ὁ Μουστάμπεης μὲ 2500 Ἀλβανούς. Μετὰ πεισματώδη καὶ φονικὴν μάχην κατέφθασε καὶ ὁ Καραϊσκάκης, οἱ δὲ πολέμιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ κατέλαβον λόφον τινὰ ἄνωθεν τοῦ χωρίου (18 Νοεμβρίου 1826). Ἄλλ' ἐκεῖ περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἀφοῦ δὲ πολλοὶ ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ ἀπέθνησκον ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὸ ψῦχος, ἀπεφάσισαν οἱ ἐπιζῶντες νὰ φύγωσι κατὰ τὴν θυελῶδη νύκτα τῆς 25 πρὸς τὴν 26 Νοεμβρίου. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἐπιπεσόντες ξιφῆρεις κατεδίωξαν τοὺς φεύγοντας· 1300 δὲ τούτων ἐφονεύθησαν, 400 ἐζωγρήθησαν καὶ μόλις 300 διεσώθησαν.

Διὰ δύο δ' ἐτέρων νικῶν ἐν Τουρκοχωρίῳ καὶ ἐν Διστόμῳ ὁ Καραϊσκάκης ἠλευθέρωσε σχεδὸν πᾶσαν τὴν Στερεὰν ἀπὸ τῶν Τούρκων, τὸ δὲ ὄνομά του κατέστη λατρευτὸν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τὸ φόβητρον δὲ τῶν Τούρκων. Ἐν τούτοις ἡ Ἀκρόπολις πολιορκουμένη ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ὅθεν ὁ Καραϊσκάκης ἐπέστρεψεν εἰς Ἐλευσίνα μετὰ χιλίων ἀνδρῶν καὶ κατέλαβε τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς Κερατσίνιον. Πρὶν δὲ καλῶς ὀχυρωθῆ ἑφώρμησε κατ' αὐτοῦ ὁ

Κιουταχῆς, ἀλλὰ μετὰ μάχην φοινικὴν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐντὸς δ' ὀλίγου συνεκεντρώθησαν περὶ τὸν Καραϊσκάκη περὶ τοὺς δωδεκασχιλίους Ἕλληνας. Ὁ Καραϊσκάκης ἐπέμενε εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχέδιον, νὰ ἀποκόψῃ πᾶσαν συγκοινωνίαν καὶ ἐμποδιζῶν τὴν ἀποστολὴν τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Κιουταχῆν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Ἄλλ' ὁ ναύαρχος Κόχραν ἐπέμενε νὰ γείνη ἡ ἐφοδος. Ὁ Καραϊσκάκης ἐθεώρει τοῦτο ἀσύνητον, ἀλλ' ὤφειλε νὰ ὑπακούσῃ, διότι ὁ Ἄγγλος ναύαρχος εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, συνήνεσεν ὅμως οὗτος νὰ γείνη ἡ ἐφοδος τὴν 23 Ἀπριλίου. Ὁ Καραϊσκάκης ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς πάσχων ἐκ πυρετοῦ ἔκειτο ἀσθενής. Παρὰ τὴν αὐστηρὰν δὲ διαταγὴν Κρητέ; τινες συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἐξεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τοῦ Φαλήρου. Ἀφῆνισθεῖς ὁ Καραϊσκάκης ἐκ τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῶν κραυγῶν καὶ ἰδὼν τοὺς Ἕλληνας φεύγοντας, ἰππεύει πάραυτα καὶ ἀρπάσας τοῦ παρατυχόντος τὴν σπάθην ἐξώρμησε κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν κεκρυμμένος τις Τούρκος ἐπυροβόλησε καὶ ἐπλήγωσεν αὐτὸν θανασίμως. Ἐκεῖθεν μόλις ἀναπνέων μετηνέχθη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ ἀρχιστρατήγου Τσοῦρτζ. Ὁ Καραϊσκάκης κατενόησεν, ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἐξωμολογήθη, ἐζήτησε συγχώρησιν καὶ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὑπέγραψε τὴν διαθήκην του, ἐπαρηγόρησε τοὺς τεθλιμμένους συναγωνιστάς του καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ φυλάξωσι τὰς θέσεις των καὶ νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Τὴν νύκτα παρέδωκε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐπιούσαν 23 Ἀπριλίου, ἑορτὴν τοῦ ὀνόματός του, ἐτάφη ἐν Σαλαμῖνι ἐν τῷ μίσῳ τῶν κοπετῶν καὶ τῶν θρήνων.

Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ὑπῆρξε μέγα τραῦμα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἀφῆκε δὲ μέγα πένθος καὶ κενὸν ὄσα-

αναπλήρωτον. Καί αὐτοί οἱ Τούρκοι ἀποθαυμάζοντες τὴν στρατηγικὴν του μεγαλοφυΐαν ἔλεγον : « Ἐνα Ῥεσίτ ἔχουσιν οἱ Τούρκοι καὶ ἓνα Καραϊσκάκην οἱ Ἕλληνες· δύο λέοντες πολεμοῦσι διὰ νὰ καταβάλη ὁ ἓνας τὸν ἄλλον »

§ 23. ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ἡ ἐν Πύλῳ ναυμαχία (8 Ὀκτωβρίου 1827).

Τὰ ἥρωικά κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν ἱερόν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, αἱ θηριώδεις σφαγαὶ τῶν Τούρκων, ἡ καταστροφή τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν καὶ ἡ τοῦ Μεσολογγίου ἐνδοξος καὶ ἥρωικὴ πτώσις ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν ὅλου τοῦ πιπολιτισμένου κόσμου. Αἱ δὲ τρεῖς μεγάλαι δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσσία, συνώλολόγησαν συνθήκην πρὸς κατάπαυσιν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου (26 Ἰουνίου 1827). Καὶ ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προθύμως ὑπήκουσεν εἰς τὴν συμβουλήν τῶν μεγάλων δυνάμεων νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἡ Τουρκικὴ ἀπέρριψε πᾶσαν περὶ μεσολαβήσεως πρότασιν. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας αἱ μοῖραι τῶν στόλων τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, ὑπὸ τὸν Κοδριγκτώνα, Δεριγνὸν καὶ Ἐϋδεν.

Οὗτοι ἀνεκοίνωσαν εἰς τὸν Ἰμβραήμ πασσᾶν τὴν ἀπόφασιν τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων, καὶ ὅτι ἔχουσιν ἐντολήν νὰ ἀποτρέψωσι καὶ διὰ τῶν ὀπλων πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Ὁ Ἰμβραήμ μετὰ πολλὰς περιστροφάς ὑπεσχέθη νὰ μὴ κάμῃ οὐδεμίαν ναυ-

τικὴν ἐπιχειρήσιν μέχρι νεωτέρων διαταγῶν. Μετ' ὀλίγον ὁμῶς ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἀποκρούσῃ πᾶσαν ξένην ἐπέμβασιν, νὰ διπλασιάσῃ δὲ τὰς ἐνεργείας του πρὸς καθυπόταξιν τῆς Πελοποννήσου. Τότε ἐξέδωκε φοβερὰν διαταγὴν περὶ τῆς ἐρημώσεως διὰ τοῦ πυρός καὶ διὰ τοῦ σιδήρου τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν διέδραμον ἄγρια στίφη.

Τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1827 οἱ τρεῖς στόλοι Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ἀριθμοῦντες ἐν ὅλῳ 27 πλοῖα εἰσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τῆς Πύλου, ὅπου εἶχεν ἀγκυροβολήσῃ ὁ Τουρκοαἰγυπτιακὸς στόλος, συγκεείμενος ἐξ 140 πολεμικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἔφερον περὶ τὰ 2400 τηλεβόλα καὶ περὶ τοὺς εἰκοσακισχιλίους ναύτας.

Ὁ λιμὴν τῆς Πύλου κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου καὶ σχηματίζει κόλπον ἔχοντα τριῶν μιλλιῶν μῆκος καὶ δύο μιλλιῶν πλάτος. Δυτικῶς ἀποφράττει αὐτὸν ἡ πετρώδης καὶ ξηρὰ νῆσος Σφακτηρία. Τὰ ὕδατα τοῦ λιμένος εἶνε πανταχοῦ βαθέα, ὥστε δύνανται νὰ ἀγκυροβολῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μεγάλα πολεμικὰ πλοῖα.

Ἐναντιοῦ δὲ τῆς βορείου ἄκρας τῆς Σφακτηρίας ὑψοῦται τὸ φρούριον τοῦ παλαιοῦ Ναυαρίνου. Ἐντὸς τοῦ λιμένος εἶχεν ἀγκυροβολήσῃ ὁ Τουρκοαἰγυπτιακὸς στόλος, παρατεταγμένος εἰς τρεῖς σειράς, ἐκατέρωθεν δὲ εἶχον παραταχθῆ ἑννέα πυρπολικά. Ὁ Ναύαρχος Μουχαρέμπεης ἀπέστειλε πρὸς τὸν Κοδριγκτῶνα ἀξιωματικὸν νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἰσοδὸν. Ἄλλ' ὁ Κοδριγκτῶν ἀπήντησεν ὑπερηφάνως, ὅτι «δὲν ἤλθον νὰ λάβω ἀλλὰ νὰ δώσω διαταγὰς». Ἀπέστειλε δὲ μίαν λέμβον εἰς πλησίον τι πυρπολικὸν νὰ ἀπομακρυνθῆ ἐκεῖθεν, ἀλλ' οἱ Τυῦρκοι μὴ σεβόμενοι τὴν σημαίαν τῆς εἰρήνης ἐπυροβόλησαν κατὰ τῆς λέμβου καὶ ἐφόνευσαν τὸν διευθυντὴν αὐτῆς καὶ τέσσαρας ναύτας. Τότε τὰ ἀγγλικὰ πληρώματα πυροβο-

λοῦσι κατὰ τοῦ πυρπολικοῦ καὶ φονεύουσι πολλοὺς ναύτας. Ὁ Κόδριγκτων μὴ ἐπιθυμῶν νὰ πολεμήσῃ ἄνευ λόγου ἀπέστειλε δευτέραν λέμβον πρὸς τὸν Μουχαρέμπειν, ἵνα παύσῃ ἡ πρώτη συμπλοκή. Ἄλλ' ὁ ἐπίβουλος οὗτος ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς λέμβου καὶ ἐφόνευσέ πολλοὺς ναύτας. Ἦτο ἤδη δευτέρα ὥρα μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε ὁ Κόδριγκτων μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς προσβολῆς. Ἦρχισαν δὲ ἰκατέρωθεν οἱ πυροβολισμοὶ καὶ μετὰ τετράωρον λυσσώδη μάχην καὶ συνεχῆ πυροβολισμὸν ὀλόκληρος ἐκεῖνος ὁ κραταῖος στόλος κατεβυθίσθη, ἐκτὸς 27 πλοίων, συναπώλοντο δὲ καὶ ἑξακισχίλιοι βάρβαροι. Ἐκ δὲ τῶν συμμάχων ἔπεσον 175 καὶ ἐπληγώθησαν 470.

Ἡ ἐν Πύλῳ ναυμαχία δύναται δικαίως νὰ θεωρηθῇ ὁ θρίαμβος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ βαρβαρότητος. Ἀνέκφραστος δὲ ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Ἑλλήνων, ὅτινες ἀθροοὶ συνέρρευσαν εἰς τοὺς ναοὺς, ἵνα εὐχαριστήσωσι τὸν θεόν. Ἡ δὲ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἔξεμάνη ἀληθῶς διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου τῆς καὶ διὰ τῆς ἀνοήτου διαγωγῆς τῆς συνετέλεσε πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος.

24. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ. ΟΘΩΝ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ.

Προσάρτησις τῆς Ἑπτανήσου καὶ Θεσσαλίας.

Οἱ Ἐθνικοὶ πόθοι.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1776.

Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὴν

εὐφυΐαν τοῦ νεαροῦ Καποδιστρίου προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν
 ῥωσικὴν ὑπηρεσίαν καὶ βαθμυκῶν προήγαγεν εἰς ἀνωτέρας θέσεις
 διορίσας αὐτὸν καὶ ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. Ἡ δ' ἐν Τροι-
 ζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐψήφισεν αὐτὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλά-
 δος. Μετὰ τινὰς δυσταγμοὺς ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς
 πατρίδος καὶ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1828 κατέπλευσεν εἰς Ναύ-
 πλιον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ λαοῦ. Ἐκεῖθεν μετέβη
 εἰς Αἴγινα, τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὀρκισθεὶς ἀνέλα-
 βεν εὐθὺς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. Εὗρε δὲ πανταχοῦ
 ἐρείπια, ἐρήμωσιν, πενίαν καὶ ἀναρχίαν. Εἰργάσθη δὲ μετὰ
 στιβαρᾶς χειρὸς καὶ συνέσεως νὰ θεραπεύσῃ τὰ καταμαστιζόν-
 τα τὴν Ἑλλάδα δεινά. Διωργάνωσεν τὸν στρατὸν, καὶ μέρος
 μὲν αὐτοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν
 Δημήτριον Ὑψηλάντην, ἄλλο δὲ εἰς τὴν Δυτικὴν ὑπὸ τὸν
 Τσοῦρτζ, οἵτινες ἐξέβαλον τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς στερεᾶς Ἑλ-
 λάδος. Ἐτακτοποίησεν τὸ ναυτικὸν καὶ κατέστρεψε τὴν πειρα-
 τείαν, ἣτις ἐφθειρε τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους, ἐσύστησεν πολ-
 λά ἑλληνικὰ καὶ δημοτικὰ σχολεῖα, ὀρφανοτροφεῖον ἐν Αἴγινη
 καὶ γεωργικὴν σχολὴν ἐν Τίρυνθι. Ἰδρύσεν ἔθνικὴν τράπεζαν
 καὶ τὰ πρῶτα κεφάλαια αὐτῆς κατέθηκεν ἐξ ἰδίων. Μισθὸν ὡς
 Κυβερνήτης δὲν ἠθέλησεν νὰ λάβῃ, ἀλλ' ἦτο λίαν ὀλιγαρκῆς.
 Οὕτω δὲ ἔβηκε τὰς πρώτας βᾶσεις τῆς ἀγαθῆς διοικήσεως καὶ
 δικαίως ἐπέσυρε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἡ αὐ-
 στηρὰ διοίκησις πρὸς καταστολὴν τῆς ἀναρχίας καὶ ἡ ἐνώπιον
 τοῦ νόμου καθιερωθεῖσα ἰσότης ἐξηρέθισεν πολλοὺς τῶν ἰσχυόν-
 των Ἑλλήνων, οἵτινες τσαυτάς θυσίας ὑπέστησαν ὑπὲρ τῆς
 πατρίδος. Εἶχε δὲ διατάξῃ καὶ τὴν φυλάκισιν τοῦ Πετρόμπεη
 δι' ἀπειθείαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐνεκα τούτου ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ υἱὸς του Γεώργιος συνώμοσαν νὰ
 φο εὐσῶσι τὸν Κυβερνήτην. Τὴν πρωΐαν δὲ τῆς 27 Σεπτεμ-

Ερίου 1831 ἐνεδρεύοντες πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος ἐδολοφόνησαν αὐτόν. Ὁ θάνατος τοῦ Καποδιστρίου ὑπῆρξεν ἡ μεγίστη συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἣτις ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀπώλεσε τὸν ἀληθῆ της Κυβερνήτην.

Ὁθων Α'. Αἱ τρεῖς προστάτιδες τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις, Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσσία, συναπεφάσισαν νὰ ἰδρῦσωσι κράτος ἑλληνικὸν καὶ ὡς βασιλέα αὐτοῦ ἐξέλεξαν τὸν Λεοπόλδον. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἐδέχθη τὸ στέμμα, διότι τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἦσαν λίαν στενά, αἱ δυνάμεις ἀντ' αὐτοῦ ἐξέλεξαν τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, Ὁθωνά τὸν Α', ἐπεξέτειναν δὲ καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ὁθων ἀπεβιβάσθη πλησίον τοῦ Ναυπλίου τῇ 25 Ἰανουαρίου 1833 καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικος ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα διὰ τριμελοῦς ἀντιβασιλείας μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος αὐτοῦ (20 Μαΐου 1835). Ὁ Ὁθων ὑπῆρξεν ἀνὴρ πολυμαθέστατος καὶ ἀγαθώτατος, ἠγάπησε δὲ θερμῶς τὴν Ἑλλάδα, τὴν νέαν αὐτοῦ πατρίδα. Ἐξίμαθε κάλλιστα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐγνώρισε κατὰ βάθος τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ του, εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ὁποίου ἀφιέρωσεν ὅλον τὸν βίον του. Ἡ διοικήσις του ὑπῆρξεν ἀγαθὴ καὶ πατρικὴ. Κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1834 πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἐγενεῖν αἱ Ἀθηναί. Ἐν ἔτει 1836 ὁ Ὁθων μεταβάς εἰς Γερμανίαν ἐνυμφεύθη τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν. Ὁ Ὁθων ἐβασίλευσεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, εἰργάζετο δὲ ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἰδέας, ὅπλα δὲ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως πασῶν τῶν ὑποδούλων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἀλλ' ἔνεκα πολιτικῶν λόγων ἐξεθρονίσθη δι' ἐπαναστάσεως τὴν νύκτα τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862, ἐτελεύτησε δὲ ὡς ἐξόριστος ἐν Βαυαρίᾳ τὴν 14 Ἰουλίου 1867 ἄγων τὸ 53 ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Ὁθωνος ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα δει-

τερον θανάσιμον τραῦμα μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστριαίου.

Γεώργιος Α΄. Διάδοχος τοῦ Ὀθωνος ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς συνελεύσεως τῇ 18 Μαρτίου 1863 ὁ πρίγκιψ Γεώργιος, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐγεννήθη ἐν Δανίᾳ τῇ 24 Δεκεμβρίου 1845. Ἀποδεχθεὶς τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος κατήλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ (18 Ὀκτωβρίου 1863). Τὴν ἐπομένην ὁμόσας τὸν νόμιμον ὄρκον ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς συνελεύσεως ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Τότε ἡ Ἀγγλία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς κατεχομένας Ἴονιους νήσους τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1867. Ὁ Γεώργιος ἐνυμφεύθη τὴν βασίλισσαν Ὀλγαν ἀνεψιᾶν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου. Τῇ 21 Ἰουλίου 1868 ἐγεννήθη ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος. Ἡ γέννησις αὐτοῦ ἐπανηγυρίσθη ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὸν Ἰούλιον δὲ τοῦ 1881 προσηρτήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου.

Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τὴν ἔμφρονα καὶ συνετὴν κυβέρνησιν τοῦ λαοφιλοῦς ἡμῶν βασιλέως Γεωργίου ἔκαμεν ἰκανὰς προόδους, ἀλλὰ μὲ ὅλας τὰς προόδους τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐθνικοὶ πόθοι δὲν ἐξεπληρώθησαν, τὸ δὲ ἔργον τῶν πατέρων μας μένει ἀκόμη ἀτελές, διότι χιλιάδες ὁμοεθνῶν δουλεύουσιν ἀκόμη ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, πολλαὶ δὲ χῶραι, ἂν καὶ συνηγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, μένουσιν ἀκόμη δοῦλαι. Εἴθε δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν νὰ συμπληρωθῇ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐνώσεως ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ ἐθνοφιλοῦς διαδόχου Κωνσταντῖνου, νὰ ἀνιδρυθῇ κραταιὰ καὶ ἐνδοξος ἡ αὐτοκρατορία τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, Κωνσταντῖνου τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας νὰ ἑορτασθῇ ἡ μεγάλη αὕτη Πανελληνίος ἑορτή.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

ΠΡΟΤΥΠΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ
ΕΚΔΟΣΗ 1992

Το παρόν βιβλίο περιλαμβάνει τις προδιαγραφές για την εκπόνηση των εργασιών των μαθητών της Γενικής Εκπαίδευσης στην Α' και Β' Λυκείου, σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών που έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Οι προδιαγραφές αυτές είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των εκπαιδευτικών της Γενικής Εκπαίδευσης, των μελών της Επιτροπής Ερευνας και Ανάπτυξης της Παιδείας και των μελών της Επιτροπής Ερευνας και Ανάπτυξης της Τεχνολογίας και της Εκπαίδευσης.

Οι προδιαγραφές αυτές είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των εκπαιδευτικών της Γενικής Εκπαίδευσης, των μελών της Επιτροπής Ερευνας και Ανάπτυξης της Παιδείας και των μελών της Επιτροπής Ερευνας και Ανάπτυξης της Τεχνολογίας και της Εκπαίδευσης.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δρ. Π. Παναγιώτου

Αριθ. πρωτ. 14977.
διεκπ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Γεώρ. Τσαγκρῆ .

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ 123 ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1836 διατάγματος « περὶ ὀργανισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων », τὸ ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου 1856 « περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ » διάταγμα, τὸν ΒΤΓ νόμον τῆς 12 Ἰουλίου 1895 περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς τε δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαίδευσως, τὸ ἀπὸ 3 Αὐγούστου ἐν ἔτους Β. διάταγμα καὶ τὴν ὑποβληθεῖσαν ἡμῖν ἰκχέσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς στο:χειώδους Ἐκπαίδευσως γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας ταύτης, καθ' ἣν τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως* ἐνεκρίθη ὅπως εἰσαχθῆ πρὸς ὀδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1895—96.

Συμφώνως δὲ τῇ γνώμῃ τῆς Ἐπιτροπείας ὀρίζομεν τιμὴν αὐτοῦ λεπτὰ τριάκοντα πέντε (ἀριθ. 35).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1895.

Ὁ Υπουργὸς

Δ. ΠΙΕΤΡΙΔΗΣ

Στ. ἐφ. Μ. Παρίσιος.

